

บทบาทของทหารเรือในยามสงบ

ภาระหน้าที่ของทหารเรือในสมัยที่ยังเป็นกรมทหารเรือค่อนข้างจะสับสน และขาดระเบียบเช่นเดียวกับกรมและกระทรวงอื่น ๆ ในสมัยเดียวกัน เพราะเป็นระยะเริ่มปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศ เปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ดั้งเดิมซึ่งดำเนินมานับเป็นร้อย ๆ ปีแล้ว ต้องวางรากฐานกิจการต่าง ๆ ขึ้นใหม่เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ประเทศ ส่วนราชการต่าง ๆ จึงอยู่ในสภาพเริ่มวางระเบียบแบบแผนในการบริหารและปฏิบัติราชการ การทำงานจึงยิ่งก้าวก่ายกันอยู่มากปัญหาความยุ่งยากที่หน่วยต่าง ๆ ประสบคือ ความขาดแคลนองค์บุคคล กรมกองใดสามารถช่วยเหลือรับปฏิบัติงานใดได้ก็ส่งรับไปปฏิบัติ หน่วยราชการทุกหน่วยต้องช่วยเหลือกันยิ่งขึ้น ทหารเรือก็อยู่ในสภาพเช่นนี้ เพราะนอกจากหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันประเทศแล้วยังจะต้องทำหน้าที่รักษาความสงบภายในและบริหารค่านสาธาณูปโภคอื่น ๆ ด้วย ตามปกติหน่วยทหารเป็นแหล่งรวมพลั้งชายฉกรรจ์อยู่แล้ว เพราะฉะนั้นเมื่อหน่วยราชการใดขาดแคลนกำลังคน ทหารเรือก็จะเข้าช่วยจัดการ เช่น การปราบปรามโจรผู้ร้ายหรือกบฏจลาจลทางทะเลหรือหัวเมืองชายทะเล จับกุมและปราบปรามการลวงละเมิดกฎหมายทางค่านทะเล รักษาความสงบในท้องน้ำ ท่าแฉนที่ทะเล เพื่อให้สะดวกแก่การเดินเรือทั้งในราชการและค้าขาย และจัดยานพาหนะยวดยานทางน้ำสำหรับราชการทั่วไป

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกล่าวว่า "...ทหารเรือเป็นพนักงานท่าสารพัดทุกอย่าง ..." เพราะคนของทหารเรือมักจะถูกขอยืมไปใช้การต่าง ๆ

* กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๑๘/๑๑๑. พระราชหัตถเลขา ที่ ๑๘/๑๖๕๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์วรพินิต, วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๗ (พ.ศ. ๒๔๕๐)

ทั้งงานราชการและส่วนบุคคล เจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จะขอยืมเรือและคนพายเรือ อยู่เสมอแม้ว่าจะเป็งานส่วนบุคคล การขอยืมแรงงานและพาหนะพรา้เพื่อเช่นนี้ทำให้สิ้นเปลืองเพราะเรือก็ชำรุดเร็วขึ้นและเปลืองกำลังคนที่ส่งไปแจวพาย การขอยืมก็เป็นไปอย่างไม่มีขีดชั้น บางกรณีก็เลยกลายเป็นธรรมเนียมไป เช่น การขอทหารเรือไปช่วยในการแห่เจ้าเข็ญ และโล้ชิงช้า^๑ เป็นประจำทุกปี การสูบน้ำล่างวัง การส่งทหารไปรักษาวัดเบญจมบพิตร^๒ และการจ่ายเรือไปช่วยส่งหนังสือพิมพ์รายวันตามลำน้าทุกวัน^๓ เป็นต้น กิจกรรมที่ทหารเรือต้องทำจนเป็นธรรมเนียมนั้น ยังมีอีกหลายอย่าง ส่วนที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำของประชาชนก็คือ การยิงปืนบอกเวลาเที่ยง เพราะสมัยนี้ประเทศไทยยังไม่มีนาฬิกาซื้อขายแพร่หลาย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทหารทำหน้าที่บอกเวลาด้วยเสียงปืนแทนการย่ำกลองแบบโบราณ ทหารบกจะเป็นผู้ยิงปืนตอนเช้ามีด ส่วนทหารเรือยิงปืนจากเรือรบในเวลาเที่ยง มาถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทหารบกเลิกยิงปืนตอนเช้ามีดและยังคงเหลือหน้าที่ต้องยิงปืนในเวลาเกิดเพลิงไหม้ จึงได้โอนให้

^๑ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๑๘/๑๑๕ จกหมายเหตุพระยาจุฬาราชมนตรี กราบทูล สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์วรพินิต, มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๑ และ จกหมาย นายพลโทพระยาสีหราชเดโชชัย กราบทูล สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์วรพินิต, ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๑

^๒ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๒๐.๑/๕ พระราชหัตถ์เลขที่ ๑๑/๒๔๕๑ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึง สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์วรพินิต, วันที่ ๒๔ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๕ (พ.ศ.๒๔๕๓)

^๓ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๒๐.๑/๘ รายงานจัดการภรรยาทหารเรือ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์วรพินิต กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, วันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓

กระทรวงทหารเรือรับหน้าที่นี้ไปด้วย * การยิงปืนนอกในเวลาเกิดเพลิงไหม้เป็นสิ่งจำเป็นมาก
ในสมัยนั้น เพราะยังไม่มีหน่วยดับเพลิงเฉพาะ เช่นทุกวันนี้ การดับเพลิงยังเป็นหน้าที่ของ
ส่วนราชการหลายหน่วยต้องช่วยกันรวมทั้งทหารเรือด้วย ^๒ จึงต้องอาศัยเสียงปืนเป็นสัญญาณ
ระคมกำลังมาดับเพลิง ต่อเมื่อรวบรวมหน้าที่ดับเพลิงให้เหลือน้อยรายแล้วและมีโทรศัพท์แจ่ง
เหตุได้โดยสะดวกทหารเรือจึงได้เลิกยิงปืนสัญญาณไฟใหม่ใน พ.ศ. ๒๔๗๑ ^๓ นอกจาก
เรื่องยิงปืนแล้ว ทหารเรือยังได้ทำน้ำแข็งน้ำกลั่นอย่างเป็นหลักเป็นฐานแจกจ่ายหลายแห่ง
น้ำแข็งนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ในราชการทหารเรือ แต่ในระยะเริ่มผลิตในประเทศไทยหา
ซื้อได้ยาก ซื้อได้บ้างไม่ได้บ้าง ใน พ.ศ. ๒๔๓๕ ทหารเรือสมัยกรมหมื่นปรมาประ
ภักษ์เป็นผู้บัญชาการก่อสร้างโรงงานทำน้ำแข็งขึ้น ทำน้ำแข็งด้วยน้ำกลั่น เมื่อผลิตได้มาก
เกินต้องการได้ส่งเข้าพระบรมมหาราชวังและตามวังพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้า ที่เหลือ

* กรมทหารเรือ, ขอบังคับว่าด้วยการยิงปืนสัญญาณเพลิงไหม้ ที่ ๓ / $\frac{๒๒๕}{๒๒๕}$
ลงวันที่ ๑ มกราคม ร.ศ. ๑๒๕ (ฉบับที่ ๑ : โรงพิมพ์กรมยุทธศึกษาทหารเรือ,
ร.ศ. ๑๒๕) หน้า ๑๓ - ๑๖

^๒ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก.๑๘/๒๘ ลายพระหัตถ์ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม
กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, วันที่ ๑๕ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๔๔๓

^๓ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๘/๒๐ ลายพระหัตถ์ที่ ๑๓ / $\frac{๒๔๗๑}{๒๔๗๑}$
กรมขุนสิงหวิกรมเกรียงไกร กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว,
วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๑

^๔ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๑๘/๒๐ ลายพระหัตถ์กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม
กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, วันที่ ๘ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๔๔๓

จ่ายก็จะจ่ายให้แก่ประชาชนที่มาขอซื้อ การผลิตและจำหน่ายนี้ทำให้ทหารเรือต้องสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่ายไม่น้อยในแต่ละปี จนกระทั่งสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์พินิตเสด็จมาทรงจัดระเบียบในกรมทหารเรือเสียใหม่ และได้พยายามปลดเปลื้องภาระของทหารเรือที่จะต้องเป็น "พนักงานทำสารพัดทุกอย่าง" ออกเสียทีละน้อย เพราะเห็นว่าทราบโดยที่พลทหารยังมีความรู้สึกว่าเป็นกุลีมากกว่าเป็นทหาร ราชการทหารเรือก็จะเจริญขึ้นไม่ได้ และการเลิกจ่ายคนนอกราชการจะทำให้พลทหารเรือมีเวลาฝึกฝนตนเองให้เป็นทหารอย่างสมภาคภูมิ

ตามที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าทหารเรือต้องรับปฏิบัติหน้าที่หลายอย่างซึ่งมิใช่หน้าที่โดยตรง ในสมัยราชาธิปไตยทหารเรือจะมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับกิจการของประเทศในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑. บทบาทในการรักษาความสงบภายในประเทศ ทหารเรือในสมัยราชาธิปไตยต้องช่วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง และตำรวจในการรักษาความสงบภายในประเทศในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ก. การปราบปรามโจรสลัดในทะเล ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ยังใช้เรือใบเป็นพาหนะอยู่เป็นส่วนใหญ่ แม้จะมีเรือกลไฟอยู่บ้างก็น้อย โจรสลัดซึ่งส่วนมากเป็นชาวจีนและญวน จึงได้โอกาสใช้เรือใบเป็นพาหนะปล้นสดมภ์เรือพาณิชย์ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนผู้ประกอบอาชีพทางทะเล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เคยประสบกับโจรสลัดด้วยพระองค์เองที่บริเวณของแสมสาร สัตหีบ ในคราวเสด็จประพาสจันทบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔ ดังที่ทรงพระราชนิพนธ์ ไว้ดังนี้

ก่องจกหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๑๘/๑๑๗. ลายพระหัตถ์ที่ ๒๘/ ๗๒๑๗ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์พินิต, กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๐

เมื่อมาถึงปราสาทพลับพลา เห็นมีเงินหลายคน ใต้แวะ
 ไปถามไถ่ความว่า เป็นเงินสลัดยงเขาเมื่อเข้านี้ไต่ความ
 ว่า เงินจำปา เป็นที่ขุนประมุขราชทรัพย์ กองส่วยรง
 ออกจากกรุงเทพฯ มาจะไปเมืองจันทบุรี มีเงินประมาณ
 ๔,๐๐๐ บาท กับสินค้าหลายสิ่งมาก เรือเงินจำปาแล่น
 ไกลเข้าไป พบเรือปากใต้ ๒ ลำกับคีตะฉลอมลำหนึ่ง
 เรือเงินจำปาแล่นไกลเข้าไป เห็นคนในเรือคีตะฉลอม
 เอาเป็นมาที่หัวเรือ พอเรือเงินจำปาตรงก็ยิงมานัดหนึ่ง
 สองกระสุน ๆ ตกข้างเรือจำปา เรือเงินจำปาก็รีบแล่นเข้า
 ฝั่งไปแจ้งความต่อพระศรีสมุทรโลก เจ้าเมืองระยองซึ่ง
 มาคอยรับอยู่ที่นั่น พอทานกรมท่า ๒ ขึ้นไปบนฝั่ง พวก
 ระยองก็แจ้งความ ทานกรมท่าทราบแล้วจึงให้พระไพรัช
 กับหลวงภิรมย์ลงเรืออรรคเรศ^๓ ไปตามไต่เรือลำนั้นมา
 พระไพรัชกับหลวงภิรมย์ลงไปคนเรือเห็นเครื่องมือเป็นสลัด
 จึงเอาตัวกับสิ่งของต่าง ๆ ขึ้นไปบนบก ในเรือนั้นมีเงิน
 เก้าคน มีหนังสือสำหรับลำ เป็นหนังสือสำหรับพระชลธาร
 เข้าทุนกับเงินกิมค่าชายฉับหนึ่ง อีกฉับหนึ่งนี่เป็นหนังสือเบิก
 ล่องฝรั่งเศส อาวุธที่อยู่ในเรือมีปืนใหญ่ขนาดกระสุน ๒ นิ้ว
 ประจุ่มพร้อมทั้ง ๒ บอก ปืนหามแล่นบอกหนึ่ง ปืนคาบ-
 ศิลา ๒ บอก สามง่ามหนึ่ง ขอมมีปลายดอก ๒ ดอก
 ปลายปืนมีค้ำหนึ่ง คินค้ำไหนดหนึ่ง คินค้ำใส่หีบหีบหนึ่ง
 เป้าหนึ่งใส่คินค้ำใส่กระสุน ๓ เป้า มีหม้อสำหรับใส่คินค้ำ

-
- ๑ มาคอยรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ๒ เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี (ท้วม บุนนาค)
 ๓ เรืออรรคเรศรัตนาสน์ - เป็นเรือในกระบวนเสด็จประพาส

๕ ใบ แต่ของในเรือที่คนขึ้นไปได้ในเวลานั้นแต่เท่านั้น ของยัง
อยู่ในเรืออีกมาก ครั้นจะชำระไตตามพื้นนอกก็ไม่มีเวลา จึงเอา
ตัวเงินกิม นายเรือลงเรือรบไปคน * แต่คนนอกนั้นให้พระศรี
สมุทโกลก เมืองระยอง คุ่มตัวส่งเขาไปกรุงเทพฯ ในฤดูนี้
เป็นเวลาคลื่นลมสงบ สลัดจึงโคเป็นช่องออกทำอันตรายเรือ
ลูกคามาก ไกลิ่งไต้หวันกรมหา คิดทำเรือลาคกระเวนหัวเมือง
ทุก ๆ หัวเมืองแล้ว...

บางครั้งกงสุลต่างประเทศได้เรียกร้องให้ไทยจัดเรือรบออกไปปราบปราม
โจรสลัด เช่น เมื่อวันพฤหัสบดี แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ ปีฉลู พ.ศ. ๒๔๒๐
(ค.ศ. ๑๘๗๗) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชหัตถเลขาถึง
เจ้าพระยาสุรวงค์ไวยวัฒน์สมุทพระกลาโหม ให้จัดเรือรบออกไปลาดกระเวนเพราะ
"กงซุลฝรั่งเศสมีหนังสือมาที่กรมท้าว มีสลัดคีเรือญวนที่เกาะช้าง ขอให้สืบสวน
ให้ความรู้เรื่องนี้ และให้เรือรบออกไปรักษาทะเลด้วย ทรงพระดำริว่า แต่เดิม
ก็คิดไว้ว่า ถึงฤดูจะให้เรือรบออกไปรักษาแลคักกันตามฤดูทั้ง ๒ ฝั่งทะเล และจะ
ได้ให้มีเรือลาคกระเวนขึ้นไว้ทุกหัวเมือง การก็ยังไม่ได้จัดตลอดไป..." ๒

โจรสลัดเป็นเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราช-
หฤทัยและทรงหาทางแก้ไขปราบปรามอยู่ตลอดเวลา ใน พ.ศ. ๒๔๒๓ พระองค์
ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระองค์เจ้าสายสนธิวงศ์ จัดการตั้งสถานีทางเรือ
หนาว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระราชนิพนธ์เสด็จประพาส
จันทบุรี (พิมพ์ในงานศพเจ้าจอมมารคาสุ์ ร.ศ. ๑๓๑) หน้า ๒๘ - ๓๑

๒ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน
ภาค ๒ (พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๘) หน้า ๖๖

ขึ้นตามชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกตั้งแต่เมืองชลบุรีออกไปจนถึง เกาะเสม็ดนอก^๑ ในโอกาส
ที่เสด็จประพาสหัวเมืองชายทะเลภาคตะวันออกใน พ.ศ. ๒๔๒๗ พระองค์ทรงมีพระราช-
คำไว้ในเรื่องโจรสลัดอยู่ตลอดเวลา ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขาต่อไปนี้

... ครั้นเวลารุ่งขึ้นเขาไค้ก็ออกเรือจากเสม็ดแล่นลง ไปไม่ห่างฝั่งนัก
พอแลเห็นไค้ตลอดถึงศิลาขาวริมอ่าวกะพงโสมเป็นระยะทางสามชั่วโม
ถวน ตั้งแต่เสม็ดลงไป ฝั่งทะเลเป็นที่เปิดโล่ง ไม่ใคร่มีที่บัง ท้อง
คองระหว่างศิลาขาวกับเสม็ดนั้น มีบ้านเรือนคนเป็นหย่อม ๆ แดบ
เหล่านั้นเป็นที่อาศัยสลัดมากควยอยู่ไกลปลายเขตแดน จึงคิดจัด
การที่จะเอาเรือไปทอดไว้ที่เสม็ด เป็นที่พักกองตระเวนสำหรับ
ลาดตระเวนสลัดลงไปจนตลอดเขตแดน ... ๒

หัวเมืองชายทะเลตะวันออกนั้นมีการค้าขายทางทะเลมาก เพราะเรือต่างชาติ
มักแวะจอด โจรสลัดคอยรังควานอยู่เสมอ ในยามสงบทหารมรินทร์ (นาวิกโยธิน) ตาม
สถานีทหารเรือชายทะเลเหล่านั้นจึงมีหน้าที่คอยปราบปรามโจรสลัดด้วย โดยเฉพาะในระยะ
เวลาใกล้เทศกาลตรุษจีน โจรสลัดจะถูกขุมกระจายออกดักปล้นเรือสินค้ามากขึ้น ทหารเรือ
จะต้องจัดเรือรบออกไปลาดตระเวนเพิ่มเนื้อที่ในอารักขา คือให้ความคุ้มครองไปถึงชายทะเล
เมืองสมุทรสงคราม สมุทรสาคร เพชรบุรี ปรามบุรี และ ประจวบคีรีขันธ์^๓

^๑ พ.ล.ร.ค. แชน ปัจจุสานนท์, ประวัติการทหารเรือไทย (ธนบุรี : โรงพิมพ์
กรมสารบรรณทหารเรือ, หน้า ๓๕๐)

^๒ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระราชหัตถเลขาเมื่อเสด็จประพาส
หัวเมืองชายทะเลตะวันออกในปีมะเมีย พ.ศ. ๒๔๒๕ กับ ปีมะแม พ.ศ. ๒๔๒๖ และ
ปีวอก พ.ศ. ๒๔๒๗ รวม ๓ กราว (พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
พ.ศ. ๒๔๓๐) หน้า ๑๒

^๓ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๑๔/๒ พระราชหัตถเลขา พระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงกรมหมื่นปราบปรักษ์, ลงวันที่ ๓๐ มกราคม
พ.ศ. ๒๔๓๓

การลาดตระเวนปรายปรามโจรสลัดนี้ในบางครั้งก็เกือบจะก่อให้เกิดกรณีพิพาทกับ
ต่างประเทศขึ้นได้ เช่น เมื่อวันจันทร์ เดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ ปีมะเส็ง สัมฤทธิศก
พ.ศ. ๒๔๑๑ (ค.ศ. ๑๘๖๘) ขุนเรนทรเสณี นายเรือสงครามครุฑ ซึ่งออกไปลาด
ตระเวนปรายปรามโจรสลัดทางฝั่งตะวันตก ได้จับเรือศึกระยะลอมท้ายฉนวน ชื่อไทยสิน
ชักรงอังกฤษ ในอ่าวประจวบคีรีขันธ์ ฐานสงสัยว่าจะเป็นเรือโจรสลัดเพราะหนังสือสำหรับ
เรือชาคอายุ และมีเครื่องอาวุธต่าง ๆ ในเรือคือปืนใหญ่ ปืนเล็ก ฯลฯ โดยไม่ไ้ระบุ
ไว้ในหนังสือสำหรับเรือ นายแฟรงก์ นอกซ์ กงสุลอังกฤษได้มีหนังสือคัดค้านว่า เรือรบ
ไทยไม่มีอำนาจจับเรืออังกฤษ แมว่าจะอยู่ในน่านน้ำไทยเว้นแต่จะเข้าจับขณะกำลังลงมือทำ
การที่ผิดกฎหมาย หรือมีหลักฐานชัดเจนว่า เรือนั้นได้ทำผิดกฎหมาย และได้เรียกร้องให้
รัฐบาลไทยชดเชย "ค่าช่วยการและค่าทำขวัญ" เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค)
ได้พิจารณาแล้วว่า ขุนเรนทรเสณีกระทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จึงตัดสินให้ยอมชดเชยค่า
เสียหายให้แก่เรือไทยสิน เป็นเงิน ๒๕๖ บาท ๓ สลึง^๑

นอกจากบริเวณฝั่งทะเลทั้ง ๒ ด้านของอ่าวไทยแล้ว ทางฝั่งมหาสมุทรอินเดีย
ก็มีโจรสลัดคอยรังควานการเดินเรือพาณิชย์อยู่เสมอ จนต้องส่งเรือรบไปประจำอยู่ตลอด
เวลา หากเกิดความจำเป็นต้องถอนเรือรบกลับมามากครั้งใด โจรสลัดก็กำเริบขึ้น ดังจะเห็น
ได้จากพระราชหัตถเลขาฉบับหนึ่ง มีข้อความดังนี้

โทษว่าเกิดสลัดตีเรือแขกกาลิงนรทุกโคที่เกาะลังกาวิ แขวง
เมืองไทรบุรีในต้นเดือนนี้ ซ้ำแขกกาลิงตาย ๓ คน ในขณะนี้

^๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, จดหมายเหตุพระราชาธิบายวันภาค ๘
(พระนคร : โรงพิมพ์อักษรนิติ, ๒๔๗๕) หน้า ๒๘

กำลังพวกสตรีเทศเตลเมนต์ หากความว่า คนในเมืองไทย
 เข้าไปปล้น ปรว้าง เวเลต ซาเล ° ว่ามีหลายครั้งมา
 แล้วจับตัวไม่ได้ ฟังจับตัวได้เมื่อมาเกิดสติเรื่องนี้ขึ้นก็น่าจะ
 เช่นเหตุให้กล่าวพิณมมากขึ้น เขาใจว่าเรือรบซึ่งเคยอยู่ฝั่ง
 ตะวันตกเหล่านั้น ได้ลอบมาเสียแล้ว ให้รีบส่งเรือรบลงไป
 ลากตระเวนจับสลักในฝั่งทะเลตะวันตกช่วยกำลังเมืองไทยโดย
 เร็วที่สุดที่จะส่งได้ ให้แจ้งให้มหาดไทยทราบ ว่า เมื่อไรจะไต่ไป
 แลรับหนังสือไปด้วย ๒

กรมทหารเรือได้จัดเรือหลวงสุครีพครองเมือง ซึ่งมีนาวาตรี เซอนิเคา (H. Zernichow)
 เป็นผู้บังคับการเรือ ออกไปลากตระเวนฝั่งตะวันตกตั้งแต่วันที่ ๑๖ ตุลาคม^๖ และต่อมา
 ก็ได้ส่งเรือหลวงบุรขาวสิทสลักไปเปลี่ยน ให้เรือหลวงสุครีพครองเมืองกลับเข้ากรุงเทพฯ
 เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม

กองทัพเรือกองจัดเรือรบออกลากตระเวนชายฝั่งทะเลทั้ง ๒ ฝั่งอยู่ตลอดเวลา
 ทหารมรินทร์ประจำอยู่ตามสถานีชายฝั่งทะเลต้องมีหน้าที่คอยปรามปรามโจรสลัดด้วย ต่อมาเมื่อ
 ไข้เรือกลไฟในการเดินเรือพาณิชย์ในอ่าวไทยมากขึ้น โจรสลัดก็มีโอกาสปล้นสดมภ์น้อยลง
 ประกอบกับการลากตระเวนปรามปรามของกองทัพเรือทำให้โจรสลัดในอ่าวไทยต้องสลายตัว
 ไปในที่สุด

° Province Wellesley

๒ กองทัพเรือ, พระราชหัตถ์เลขที่ ๑๑/๑๐๑๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า-
 เจ้าอยู่หัว ถึง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นชุมพรเขตรอุดมศักดิ์, ลงวันที่ ๑๒
 ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๔)

๓ กองทัพเรือ, ลายพระหัตถ์ที่ ๒๑/๒๔๑๑ พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหมื่นชุมพร
 เขตรอุดมศักดิ์ กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ ๑๕
 ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๔)

ข. การรักษาความสงบในบริเวณที่จอดเรือสินค้า ที่เกาะสีชังและอ่างหิน เนื่อง
จากบริเวณสันคองเป่ากน้ำเจ้าพระยาเป็นบริเวณน้ำตื้น เรือพาณิชย์ขนาดใหญ่จึงต้องทอดสมอ
ที่บริเวณเกาะสีชังหรืออ่างหิน (สื่อกแต่จะเป็นฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ หรือ ตะวันออก
เฉียงเหนือ) เพื่อขนถ่ายสินค้าลงเรือเล็กให้เรือเบาขึ้นเสียก่อนจึงจะแล่นผ่านสันคองเข้ามา
ได้ ชาวออกก็ต้องปฏิบัติเช่นเดียวกัน คือ บรรทุกสินค้าในกรุงเทพฯ เต้นอ้อย พอให้เรือผ่าน
สันคองได้ แล้วไปจอดรับสินค้าเพิ่มเติมที่เกาะสีชังและอ่างหิน บริเวณชายทะเลทั้ง ๒ แห่ง
จึงมีเรือพาณิชย์ต่างประเทศจอดอยู่มาก และยังมีคนจีนก๊วที่ เป็นแรงงานขนถ่ายสินค้าออกไปกับ
เรือลำเลียง (lighter) ทำงานอยู่ควมมาก การทะเลาะวิวาทจึงมีขึ้นเป็นธรรมดา แม้
จะมีกำลังตำรวจไปรักษาการณอยู่ไม่พอที่จะระงับเหตุได้ ใน พ.ศ. ๒๔๕๓ (ค.ศ. ๑๙๑๐)
พอน บัลเดอรัน (Von Saldern) อัครราชทูตเยอรมัน และ นาย อาร์ชเชอร์
(W.J Archer) อุปทูตอังกฤษ ได้มีหนังสือถึงกระทรวงการต่างประเทศ ขอให้รัฐ
บาลไทยหาทางระงับเหตุร้ายที่เกิดขึ้นจากพวกจีนก๊วที่ขนถ่ายสินค้าเหล่านั้น โดยขอให้ไทยจัด
เรือรบไปประจำรักษาการณ์ที่เกาะสีชังและอ่างหิน กระทรวงต่างประเทศได้ทูลเกล้าฯ
ถวายรายงาน ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้นำเข้าปรึกษาในที่ประชุมเสนาบดี ที่ประชุมเสนาบดี
ได้พิจารณาเห็นพร้อมกันว่า

... ควรให้กรมทหารเรือจัดเรือไปลาดตระเวน เหมือนดั่งหน้าที่
กองตระเวน^๒ เพราะฉะนั้น ให้พระยาชลยุทธจัดเรือออกไปลาด

^๑ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๑๘/๓๐, จดหมาย Mr. Von Saldern
กราบทูล สมเด็จพระเจ้าท้าวเวรวัชรโองการ, ลงวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ.
๒๔๕๓

^๒ กองตระเวน คือ หน่วยงานของตำรวจ ในสมัยนั้นเรียกตำรวจว่า
"พลตระเวน"

ตระเวนในตำบลเกาะสีชังและอ่างศิลาลำหนึ่ง แลให้จักผลัด
เปลี่ยนกันออกไปลาดตระเวนให้เสมอ ถ้ามีเหตุการณ์อันใด
ขึ้น นายเรือเหล่านั้นจะขอให้ช่วย ก็ไม่กองตระเวนนี้ช่วย
จับคนให้ใคร่ตัวผู้คิดมาตามปากคำ แลให้รับนำส่งศาลเสีย
ตามเวลาอันสมควร... ต้องระวังอย่าให้มีเหตุอันตรายเกิน
กว่าเหตุที่ควรไป °

กรมทหารเรือได้จัดเรือหลวงขยศโยธินยา มีนายเรือโท (เทียบเท่านาวาตรีใน
ปัจจุบัน) เซอนิเคา เป็นผู้บังคับการเรือ ออกไปรักษาการณ์เป็นครั้งแรก ในวันที่ ๗
มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๓

ในระยะแรกรัฐบาลและกรมทหารเรือ มีใ้กำหนดแนวทางปฏิบัติให้แก่มุขมนตรี
เรือว่าจะสมควรระงับเหตุร้ายควรวีวิธีใด และมีขอบเขตเพิ่มใ้โครงการปฏิบัติเมื่อมีเหตุการณ์
จึงขึ้นอยู่กับมุขมนตรีเรือ ซึ่งในเวลานั้นยังเป็นชาวต่างประเทศเป็นส่วนมาก ในพ.ศ.
๒๔๔๔ (ร.ศ. ๑๒๔) มีเหตุการณ์ที่เกาะสีชังพอที่จะนำมาเป็นตัวอย่าง ๒ เรื่องคือ

ในวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ (ค.ศ. ๑๙๐๕) เรือขยศโยธินยา
มี นายเรือเอกผู้ช่วย (นาวาโทในปัจจุบัน) คริสเตียนเซน เป็นผู้บังคับการเรือ ทำหน้าที่
เป็นเรือรบระงับเหตุที่เกาะสีชัง เรือเมล " ราชนูรี " ของทางวินด์เซอร์ ไคร์กิง
ประมวลสัญญาสากล N.C. ขอความช่วยเหลือ นาวาโท คริสเตียนเซน พร้อมด้วย
ทหาร ๑๐ คนเมื่ออาวุธครบมือ จึงขึ้นไปบนเรือ ได้ทราบจากพวกลูกเรือว่า จีนลูกเรือ
กำลังจะจอกเทียบข้างเรือ " ราชนูรี " ไค้เกิดวิวาทต่อสู้กับพวกจีนลูกเรือภาณิณ
ไ้รับบาดเจ็บ ๒ คน จึงไ้เข้าจับพวกลูกเรือภาณิณไ้ ๑ คน ที่เหลือไ้หนีขึ้นบน

° กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๑๔/๓๐ ลายพระหัตถ์ที่ ๔๕/๑๐๘๘๑
สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมขุนนครสวรรค์วรพินิต กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระจุล-
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๔

เกาะสี่ขังและเข้าป่าไป คนที่จับได้ (ชื่อจีนเอง) นั้นไ้ล่ล่มาโซ้ไว้ในเรือยงยศโยชฌิยา
 ๑๓ พฤษภาคม พวกลูกเรือภ่าษีฝิ่นที่หนีไปไ้ล่ล่มาห่าน้ำจืดที่ท่าฉะฉางค์ จึงจับ
 ไ้ล่ล่ทั้ง ๑๒ คน แล้วนำล่มาโซ้ไว้ในเรือ หลังจากนั้นไ้ล่ล่โทษโยชฌิยาคนละ ๑๒ ที่
 แล้วปล่อยตัวไป ๑๓ คอมาผู้บังคับการเรือยงยศโยชฌิยา ไ้ล่ล่ขอใ้ท่กองทัพรื้อกำหนดแนว
 ทางปฏิบัติใ้แน่นอน โดยรายงานว่

ในกรณีเช่นนี้ไ้ล่ล่เกิดปัญหาว่ ข่าพเจาจะมีอำนาจเพียงไรในการ
 ป้องกันเมื่อเกิดสถานการณ์เช่นนี้ และข่าพเจาไม่เคยไ้ล่ล่รับคำสั่ง
 ทั้ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และโดยว่จาว่จะปฏิบัติการอย่างไร
 ในกรณีที่คล้ายคลึงกันนี้ แต่ข่าพเจาก็ไ้ล่ล่ดำเนินการไปตามประเพณี
 ไ้ล่ล่ที่ผู้บังคับการเรือระงับเหตุคนก่อน ๆ ณ ที่นี้เคยปฏิบัติมา
 พรอมหนังสือนี้ ข่าพเจาขอรองใ้ล่ล่ส่งคำสั่งเหล่านั้มาใ้ข่าพเจา
 ๑๒ กว่ยถาพิจารณาเห็นว่ามีความจำเป็น ๒

สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมขุนนครสวรรค์วรพินิต ผู้บัญชาการกรมทหารเรือ จึงมี
 ลายพระหัตถ์ ทูล พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวง
 นครบาล เลาเหตุการณั้ตามรายงานของผู้บังคับการเรือหลวงยงยศโยชฌิยา และ
 ลงท่ายว่

ศูนย์วิทยุทรพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑ กองประวัติศาสตร์ทหารเรือ, หมวด ๗ เบ็ดเตล็ด รายงาน (ภาษาไทย)
 ของผู้บังคับการเรือยงยศโยชฌิยา, ลงวันที่ ๑ และ ๓ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๒๔
 (พ.ศ. ๒๔๔๔) (ไม่ได้จัดพิมพ์)

๒ กองประวัติศาสตร์ทหารเรือ, รายงาน (ภาษาอังกฤษ) ของผู้บังคับการเรือ
 ยงยศโยชฌิยา ลงวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๑๒๔ (ไม่ได้จัดพิมพ์)

การที่ได้จัดให้เรือราชการออกไประงับเหตุที่เกาะสีชังนั้น
กรมทหารเรือยังไม่ทราบความประสงค์ของกระทรวงนครบาล
จะให้ทำอย่างไร มีอำนาจจะทำได้เพียงใด และได้ความ
ตามที่จัดกันไปแล้วแตกอน ๆ นั้น บางรายก็โยยและปล่อย
ตัวไปบ้าง บางรายก็ส่งตัวเงินที่ก่อการวิวาทนั้นมายังกรม-
ทหารเรือเพื่อส่งตัวคืนบ้าง ยังไม่เป็นระเบียบ...

หม่อมฉันเห็นว่า การต่อไปนี้ ควรปฏิบัติดังนี้ คือ

- ๑. ถ้ามีเหตุอุกฉกรรจ์หรือถึงฆ่ากันตาย จับตัวได้
คน ๑ หรือหลายคน ให้นำส่งเมืองสมุทรปราการ
- ๒. ถ้ามีเหตุไม่อุกฉกรรจ์หรือเป็นแต่วิวาทกันเล็กน้อย
ถ้าจับตัวผู้ที่วิวาทได้ตั้งแต่ ๑๑ คนขึ้นไปให้นำส่งเมืองสมุทร
ปราการ
- ๓. ถ้ามีเหตุไม่ฉกรรจ์หรือเป็นแต่วิวาทกันเล็กน้อย
จับได้ตั้งแต่ ๑๐ คนลงไปให้นำส่ง นายอำเภอเกาะสีชัง
... ถ้ากระทรวงนครบาลเห็นควยตามนี้ หม่อมฉัน
จะได้นำใบบอกเรือกลและป้อมปฏิบัติสืบไป " ๑

ไม่ปรากฏว่ามีหนังสือตอบของกระทรวงนครบาลในเรื่องนี้ ต่อมาในปีเดียวกัน คือในวันที่
๒๒ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๓) นายเรือโท ผู้ช่วย (คือ เรือเอก
ปัจจุบัน) นายทวนไพรัชภาคย์-ภักดิ์ ผู้รั้งตำแหน่งผู้บังคับการเรือหลวงเทเวศร์าราม
จตุรภักษาการณอยู่ที่เกาะสีชัง ได้รับคำขอร้องจากนายเรือใบสี่เสาชื่อ Willy Richmers

---

๑ กองประวัติศาสตร์ทหารเรือ, ลายพระหัตถ์ที่ ๑๒/๑๕๓๘ สมเด็จพระเจ้าฟ้า
กรมขุนนครสวรรค์วรพินิต พูล พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงนเรศวรฤทธิ์,
ลงวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๔

ซึ่งชักชวนเยอรมัน ให้ไประงับเหตุบนเรือซึ่งเกิดจากรัฐเรือซัดขึ้นและละเมิดอำนาจบังคับบัญชาของนายเรือ เมื่อนายเรือไทยช่วย นายหวนไพรัชภักย์ภักดีนำทหารขึ้นไปบนเรือก็เห็นว่า พวกลูกเรือนั้น เมาสู่ราอยู่และไม่มีสติที่จะตรึงตรองอย่างใดถ้าจะจัดการจับกุมก็ คงจะตองต่อสู้จนถึงบาดเจ็บ จึงไต่ถามการจับกุมไว้ แล้วมีหนังสือมาขอทราบจากกรมทหารเรือว่า จะมีอำนาจระงับเหตุได้เพียงใด ผู้บัญชาการกรมทหารเรือจึงมีลายพระหัตถ์ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว^๒ แต่ไม่ปรากฏ พระราชหัตถ์เลขาตอบหรือพระบรมราชโองการในเรื่องนี้

ต่อมาวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ กรมทหารเรือได้ออกข้อบังคับราชการ สำหรับเรือรบระงับเหตุปากอ่าวกรุงเทพ ที่ ๖/๒๔๕๕ ขึ้น เพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติในเรื่องนี้ขึ้นไว้เป็นหลักฐาน และใน พ.ศ. ๒๔๕๕ เมื่อกรมทหารเรือได้รับการยกฐานะเป็นกระทรวงทหารเรือแล้ว ได้ตรากฎเสนาบดี ว่าด้วยหน้าที่เรือรบช่วยระงับเหตุตามหัวเมืองชายทะเล ร.ศ. ๑๓๐^๓ ขึ้นใช้แทนข้อบังคับเดิม ทำให้เรือรบที่ไประงับเหตุได้มีแนวทางปฏิบัติสืบมา

ค. การปราบปรามพวกกองยัดเมืองระนองและภูเก็ต

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีคนจีนอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทยเพิ่มจำนวนมากขึ้นเป็นพิเศษ เพราะเป็นสมัยเริ่มบุกเบิกนำทรัพยากรธรรมชาติ

^๑ กองจกหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๑๔/๕๐ ลายพระหัตถ์ที่ ๕๕/๑๐๘๕๑ สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎ นครสวรรค์พรพินิต กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๕

^๒ เรื่องเดียวกัน

^๓ กระทรวงทหารเรือ, กฎเสนาบดี เล่ม ๑ (ธนบุรี : โรงพิมพ์กรม-อุทกศาสตร์ทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๖๖) หน้า ๑๘/๒๐

ออกมาใช้ประโยชน์ทั้งเมืองแร่และป่าไม้ ตลอดจนงานก่อสร้างต่าง ๆ ก็มีมากขึ้น เช่น ถนนและทางรถไฟ เป็นต้น แต่ละวงการลวนตองการแรงงานหนักจำนวนมาก คนไทยไม่นิยมงานกุดี้แบกหามหรือทำงานสมบุกสมบันจำเจ เช่นนั้นบรรดานายทุนจึงได้จ้างชาวจีนจากประเทศจีนมาทำงาน เพราะค่าแรงงานถูกและขยันโดยเฉพาะทางภาคใต้ของไทยมีกุดี้บุก เป็นทรัพยากรที่ขยันขันธตา เจ้าเมืองได้ชักชวนชาวจีนคางคาวให้เข้ามาทำเหมืองแร่กุดี้บุก นายเหมืองเหล่านี้ได้พาพวกจีนกุดี้มาจาก เมืองจีน ้วยจำนวนมาก เฉพาะที่ภูเก็ตและระนองจำนวนคนจีนมีมากกว่าคนไทยพื้นเมืองเดิมเสียอีก ๑

แม้ว่าภาคใต้จะเป็นดินแดนที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่า แต่เจ้าของเหมืองเท่านั้นที่ร่ำรวย พวกกุดี้และชาวพื้นเมืองยังมีความเป็นอยู่อย่างเฉียดเคื่องมาก โดยเฉพาะพวกจีนกุดี้นั้น แม้ว่าจะขยันทำมาหากินได้คางสูงแต่ก็มีเรื่องใช้จ่ายเสียเงินในทางที่ไม่สมควรมาก จึงขัดสนยากจน ด้วยภาวะบีบคั้นทางเศรษฐกิจประกอบกับความกตัตันต่าง ๆ ทำให้พวกจีนกุดี้การจลาจลขึ้นที่เมืองระนองใน พ.ศ. ๒๔๑๘ (ค.ศ. ๑๘๗๖) จีนกุดี้วิวาทกับนายเหมืองแล้วคุมสมัครพรรคพวกไล่ฆ่าฟันคนไทย บุกชิงเสบียงอาหารและเผาบ้านเรือน โดยหวังที่จะยึดเมืองระนองและปล้นเงินภาษีพระราชทรัพย์ของหลวง ๒ เมื่อทำไม่สำเร็จก็หลบหนีไปตะกั่วป่า ภูเก็ต พวกที่ไปทางเรือไม่ได้กพากันไปทางบกถึงเมืองหลังสวน ชาวนีได้ทราบไปถึงเมืองภูเก็ตเป็นทำนองว่าจีนกุดี้ยึดเมืองระนองได้ ทำให้จีนกุดี้ที่เมืองภูเก็ตซึ่งมีมากกว่าที่เมืองระนองหลายเท่าได้กการจลาจลขึ้นตามอบาง จนเหตุการณ์ลุกลามใหญ่โตเกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินของสองฝ่ายเป็นอันมาก

ที่เมืองภูเก็ตมีจีนกรรมกรหลายหมื่นคน มีจำนวนมากกว่าเมืองระนองหลายเท่า พวกจีนเหล่านี้กำลังเดือดร้อนเรื่องค้ำพุงราคาตก เช่นเดียวกับเมืองระนองทั้งพวกองยกกำลัง

๑ สมเด็จพระยาตากำรราชานุภาพ, "ตำนานเมืองระนอง", ประชุมพงศาวดาร เล่ม ๒๘ ภาคที่ ๕๐ (พระนคร : ศึกษากัดพพานิรย, ๒๕๑๑) หน้า ๒๕๘

๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๘ - ๒๖๑

ซัดใจกันอยู่ เมื่อไต่ทราบข่าวจากระนองก็ชักชวนรวมกันตีเมืองภูเก็ต ขณะที่สถานการณ์กำลัง
 เครียดอยู่นั้น ทหารประจำเรือรบสยามมณฑลชัยวิจิตรได้ขึ้นบกและเมาสู่ราวีวาทกับพวกจีนใน
 ตลาดเมืองภูเก็ต นายทหารเรือเรียกทหารเรือเหล่านั้นกลับลงเรือ ครั้นเวลาค่ำทหารเรือพวก
 อื่นอีก ๒ คนขึ้นไปบนบกก็ถูกพวกจีนกลุ่มรุมทำร้ายอาการสาหัส ตำรวจไประงับเหตุจับจีนที่ตีทหาร-
 เรือส่งไปให้ฆ่าหลวง พวกจีนอื่น ๆ จึงได้รวมพวกถืออาวุธเข้ารื้อสถานีตำรวจ ปล้นเขาวัด
 และบ้านไทย ฆ่าคนไทยจำนวนมาก พระยาไมตรีสุริยวงศ์ ได้ตั้งกองต่อสู้ รวมกำลังทั้ง
 พลเรือน ทหารเรือ ตำรวจ และนักโทษ ๑

การคมนาคมและการติดต่อสื่อสารของไทยในขณะนั้นยังอยู่ในสภาพเพิ่งเริ่มต้น
 โดยเฉพาะภาคใต้มีภูมิประเทศที่ตั้งและทางติดต่อไม่สะดวกยิ่งกว่าภาคอื่น ๆ จึงเป็นหัวเมือง
 ที่ยังไม่ได้รับการบำรุงให้เจริญขึ้น แม้กองทหารก็ยังไม่มีไปตั้งประจำ พระบาทสมเด็จพระ-
 จุฬจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีเรือรบไปประจำที่เมืองภูเก็ต ๒ ลำ
 คือ ร.ล.สยามมณฑลไชยสิทธิ์ (สยามมณฑลชัยวิจิตร) ซึ่งมีกัปตัน ริเชอเดอ เป็นผู้บังคับการเรือ
 และ ร.ล.มูรชาวลิทสวัสท์ มีกัปตัน ไทท์เลอร์ ๒ เป็นผู้บังคับการ เหตุที่ต้องมีเรือรบประจำ
 การที่เมืองภูเก็ต ก็เพราะหนทางจากกรุงเทพฯ ไปหัวเมืองชายฝั่งมหาสมุทรอินเดียนั้นเป็นทาง
 ไกล ต้องอ้อมแหลมมลายู หากเกิดเหตุฉุกเฉินขึ้นก็จะยกกำลังออกไปช่วยไม่ทัน แต่บางช่วง
 เวลาจะมีเรือมูรชาวลิทสวัสท์รักษาการณ์อยู่เพียงลำเดียวเพราะ ร.ล.สยามมณฑลไชยสิทธิ์
 ต้องบรรทุกเงินภาษีของหัวเมืองปักษ์ใต้ อ้อมแหลมมลายูเข้ากรุงเทพฯ เรือสยามมณฑลไชยสิทธิ์
 นั้นมีคนประจำเรือ ๑๗๐ คน ส่วน ร.ล.มูรชาวลิทสวัสท์ มีคนประจำเรือเพียง ๕๐ คน
 ตำรวจซึ่งทำหน้าที่รักษาความสงบภายในท้องถิ่นก็ยังมีกำลังน้อย การจลาจลครั้งนั้นลุกลาม
 ใหญ่โตมากจนเกินกำลังตำรวจ ทหารที่มีอยู่ เจ้าหมื่นเสมอใจราช ๓

๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาถนอมพิทยางกูร, นิทานโบราณคดี, (พระนคร : สำนักพิมพ์
 บรรณาคาร, ๒๕๐๕) พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, หน้า ๓๓๐

๒ นาวาโท S. Tyteler

๓ นามเดิมว่า ชุม บุนนาค ภายหลังได้เป็น พระยามนตรีสุริยวงศ์

ข้าหลวงประจำหัวเมืองฝ่ายตะวันตกที่เมืองภูเก็ตจึงได้เกณฑ์ต่างเมือง คือ เมืองไทรบุรี ฤๅลัง ตะกั่วป่า และพังงา ได้กำลังรวม ๘๑๕ คน ราษฎรเมืองภูเก็ตจำนวน ๓๗๓ คน และทหารเรือจากเรือรบทั้งสองอีก ๑๒๐ คน รวม ๑,๓๐๘ คน^๑ จึงระงับการจลาจลครั้งนั้นลงได้

ทหารเข้าร่วมในการปราบปรามด้วยโดยไม่ต้องไขกำลัง ที่ระนองนั้นเรือมูรชาฯ ไปช่วยไต่ทันการระงับการจลาจลให้สงบลงได้โดยไม่ต้องรบพุ่งปราบปราม ส่วนเหตุเกิดทหารเรือเพียงแต่ยกพลขึ้นรักษาการณ์บนบก เพื่อแสดงอำนาจให้เป็นที่ยำเกรงเท่านั้น การปฏิบัติ การส่วนใหญ่คือ การหากำลังมาเสริม เช่น กัปตัน นำเรือมูรชาวลีตส์วัตส์คี้อหนังสือไปถึง เจ้าพระยาไทรบุรี ขอความช่วยเหลือรักษาเมืองภูเก็ต และไปป็นิ่งเพื่อติดต่อกับซอซอป็น^๒

การจลาจลกินเวลาถึง ๒๔ วัน เหตุการณ์จึงค่อยสงบลง เหตุการณ์สะท้อนให้เห็นว่า กำลังทางฝ่ายบ้านเมืองยังอ่อนแอมาก ไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุขได้ พวกจีนก๊กต่างอาการกำเริบใหญ่โตขึ้นได้ถึงเพียงนี้ ก็เพราะตระหนักถึงกำลังคนฝ่ายตนว่ามีมากเหนือกว่ากำลังตำรวจและเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง การเพิ่มกำลังของเกณฑ์คนจากหัวเมืองอื่น ๆ คล้ายกับเป็นการสงครามทั้งยังต้องอาศัยความร่วมมือจากจีนตนเข้าให้ช่วยกำหราบบุคคลในแซ่ เหตุการณ์จึงสงบลงได้ ภายหลังจากจลาจลครั้งนี้รัฐบาลได้ตระหนักถึงขอบปรองในการป้องกันเหตุร้ายและรักษาความสงบส่วนภูมิภาคมากขึ้น จึงได้จัดวางการป้องกันให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นและเพิ่มเติมกำลังตำรวจประจำเมืองต่าง ๆ มากขึ้น แต่ทหารเรือก็ต้องขึ้นประจำบนบกเพื่อทำหน้าที่รักษาความสงบในระนองและภูเก็ตอยู่จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๖ จึงได้ถอนกำลังกลับมาหมด^๓

^๑ "ตำนานเมืองระนอง" ประชุมพงศาวดาร ภาค ๕๐, หน้า ๒๗๖ - ๒๗๗

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗๕

^๓ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๑๘/๘๖ จดหมาย พระยารัษฎานุประดิษฐ์ กราบพูล สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, วันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๖

เมื่อการคมนาคมและการธนาคารเจริญขึ้นมาก เรือก็หมดภาวะที่จะคอยรับเงิน
ภาษีจากหัวเมืองภาคใต้ แต่การกีดกันในด้านการรักษาความสงบตามหัวเมืองชายทะเลนั้นยังคง
เป็นงานประจำของทหารเรือเรื่อยมา ทหารเรือต้องส่งเรือรบออกลาดตระเวนอยู่เสมอ และ
เมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่สงบขึ้นเมื่อไรก็ต้องจัดเรือรบบางทหารหน่วยนาวิกโยธินบางไปป้องกันเหตุ-
ร้ายและปราบปรามแล้วแต่กรณี

การจลาจลที่ระนองและภูเก็ตใน พ.ศ. ๒๔๑๕ เป็นเหตุการณ์ที่ฝังใจข้าราชการ
นักปกครองอยู่มากในค่านิยมความรุนแรง แต่เพิ่มเติมกำลังป้องกันเพียงในระยะแรก ๆ เท่านั้น
นั้น เมื่อเหตุการณ์สงบลงและเวลาผ่านไปนานเข้า สภาพความเป็นอยู่ของเจ้าหน้าที่ฝ่าย
ปกครองและประชาชนกลับสู่สภาพเดิม จีนก๊กเหมืองแรกยังคงมีสภาพความเป็นอยู่ผิดเคือง เช่น
เดิม โดยไม่ได้รับความช่วยเหลือแก้ไขให้ดีขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๕๓ (ค.ศ. ๑๘๑๔) ราคา
คั่วกอกต่ำมาก เหมืองคั่วกหลายเหมืองต้องหยุดงาน พวกจีนก๊กไม่มีงานทำได้รับความทุกข์
ยากมากและมีที่ท้าวจะก่อเรื่องรุนแรงขึ้นได้ สมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ตจำเป็นต้องขอคำสั่ง
ทหารจากกรุงเทพฯ ออกไปรักษาความสงบอีก อันที่จริงในสมัยต้นรัชกาล พระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น การทหารของไทยมีสภาพเข้มแข็งมากแล้ว เพราะมีมณฑลทหาร
ถึง ๕ มณฑลตั้งอยู่เกือบทั่วประเทศแต่จังหวัดทางภาคใต้นั้นยังไม่มีกองทหารและไม่มี
กองทหารประจำอยู่เลย คงใช้แต่ขอบังคับเกณฑ์คนเป็นตำรวจภูธรบ้างเพื่อให้คุ้นเคยกับการ
ฝึกอาวุธเท่านั้น เมื่อมีท้าวจะไม่สงบเช่นนั้น กระทรวงมหาดไทยจึงได้ขอร้องให้กระทรวง
ทหารเรือจัดส่งเรือรบไปประจำที่เมืองภูเก็ตเพื่อ "ป้องกัน ไม่ให้เกิดเหตุรุนแรงขึ้นได้ ที่
ต้องใช้ทหารเรือเพราะการคมนาคมทางบกในสมัยนั้นยังไม่สะดวกและรวดเร็วพอ ประกอบ
กับ "...พวกจีนเหล่านี้เคยฆ่าเกรงกองทหารเรือที่เรือรบได้เคยไปอยู่แต่ก่อน ๆ ..."

๑ กองทัพเรือ, หนังสือที่ ๑๐/๓๘๒๑ ปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย ทูล
พลเรือโท หม่อมเจ้าชุม (ปลัดทูลฉลองกระทรวงทหารเรือ), ลงวันที่ ๑๐ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๔๕๓

๒ กองทัพเรือ, หนังสือที่ ๑๐/๓๘๒๑, พระยามหาอำมาตยาธิบดี ทูล หม่อม
เจ้าชุม, วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๓

กระทรวงทหารเรือไม่ไคส่งเรือรบไปประจำรักษาการณ์ที่เมืองภูเก็ตตามที่กระทรวงมหาดไทยขอมา เพราะขณะนั้น เรือรบทุกลำต้องออกไปฝึกซ้อมยุทธวิธีที่สงขลา^๑ ยังไม่จบภาค เรือลำอื่น บางลำก็กำลังสำรวจแผนที่ทะเลค้างอยู่^๒ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นยังไม่รุนแรงฉุกเฉิน เพียงแต่ต้องการจะปราบปรามให้พวกจีนเกรงกลัวเท่านั้น กระทรวงทหารเรือจึงได้ตกลงใจส่งทหารนาวิกโยธินไปแทนเรือรบโดยมีคำสั่งให้ พลเรือโท พระยามหาโยธา^๓ จัตถการ^๒ กองร้อยไปรักษาการณ์ที่เมืองภูเก็ตและระนอง นาวาตรี หลวงพลสินธรวาณิช^๔ กับนาวาตรี หลวงชาญฤทธิไกร^๕ เป็นผู้บังคับกองร้อย แต่ละกองร้อยมีปืนใหญ่สนามขนาด ๑ ปอนด์ไปค่าย^๖ เรือรบหลวงพาลีรังทวิป และ เรือรบหลวงมกุฎราชกุมารได้ลำเลียงทหารจากกรุงเทพฯ ไปส่งขึ้นบกที่สงขลา สมุหเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราชได้จัดรถไฟขนทหารเหล่านั้นไปส่งที่จังหวัดตรัง ต่อจากนั้นก็ใช้เรือราชการ

^๑ กระทรวงทหารเรือ, คำสั่งที่ ๒๐๖/๒๕๕๓ วันที่ ๓๐ กรกฎาคม

พ.ศ. ๒๕๕๓

^๒ กองทัพเรือ, หนังสือที่ ๕/๒๕๕๓ กระทรวงทหารเรือ ถึง กระทรวงมหาดไทย, วันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

^๓ ฉาง แสงฐโต เมื่อยังเป็นผู้บัญชาการ กรมชุมพล บังคับบัญชา กองพันพาหนะ กองเรือกลชั้น ๔

^๔ แอ ไอศะนาวิน ผู้บังคับกองเรือกลชั้น ๔ ต่อมาเป็น นาวาโท พระพลสินธรวาณิช

^๕ ลอย ชลาชนานาวิน ผู้บังคับกองพันพาหนะทหารเรือ ต่อมาเป็น นาวาเอก พระยานาวาพลพยุหธิรักษ

^๖ กระทรวงทหารเรือ, คำสั่งที่ ๒๒๐/๒๕๕๓ วันที่ ๗ สิงหาคม

พ.ศ. ๒๕๕๓

ของมณฑลภูเก็ตลำเลียงทหารต่อไปยังภูเก็ต^๑ สมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต (พระยาสุรินทรราชา) ได้ขอทหารทั้ง ๒ กองร้อยให้ประจำรักษาการณที่ภูเก็ต เพราะที่ระนองมีกำลังตำรวจพอแล้ว

ใน พ.ศ. ๒๔๕๗ นั้น สงครามโลกครั้งที่หนึ่งได้เริ่มในทวีปยุโรปแล้ว การค้าขายทั่วโลกจึงซงกไม่ปกติ ตลาดคัมภีร์ยังปิดอยู่ทำให้พวกกุลีว่างงานมีมากขึ้น สถานการณ์ทางเศรษฐกิจไม่ดีขึ้น กระทรวงทหารเรือจึงได้ส่งกองทหารไปเพิ่มกำลังที่ส่งไปตามคำขอของกระทรวงมหาดไทย โดยมี นาวาตรี หลวงคามเพชร^๒ เป็นผู้บังคับกองร้อย^๓

ทหารเรือที่ส่งไปทั้ง ๒ ชุดนี้ ไม่เคยต้องใช้กำลังในการปราบปรามพวกกุลีซึ่งอัยการรุนแรง จะมีบ้างก็แต่เพียงการต่อสู้เล็กน้อยในการจับกุมเท่านั้น ดังรายงานการปฏิบัติงานของทหารเรือที่ภูเก็ต มีว่า

... ได้จัดทหารไปเฝ้ายาม เป็นกองเดินตรวจ พลเมืองพูดไทยไม่เป็นโดยมาก ที่พูดเป็นบางกะอ่อมกะแอมก็ไปหรือไปทั้งนั้นฟังไม่ค่อยออก ในวันแรก ๆ ที่วางการรักษานานาที่พลเมืองค่อนข้างกลัวกลัวกลัวไม่ค่อยจะเชื่อฟัง มีการจับกุมบางครั้งที่ถึงกับมีอาวุธต่อสู้ทหาร ทหารได้แสดงความกล้าจับกุม

^๑ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มที่ ม. ๕/๑ ลายพระหัตถ์ที่ ๕/ $\frac{๒๔๕๗}{๐๖๐๑๕}$
สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต กรมมังกุมทูล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, วันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๗

^๒ ศาสตราจารย์เอกะวิภาต (ผู้บังคับกองโรงเรียนพลทหารเรือที่ ๔) ต่อมาเป็น นาวาตรี หลวงคามเพชร

^๓ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มที่ ม. ๕/๑ ลายพระหัตถ์ที่ ๖/ $\frac{๒๔๕๗}{๐๖๑๒๖}$
สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต กรมมังกุมทูล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, วันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๗

ได้ไปหลายเรื่อง เวลานี้จะชยากและรู้สึกใจคอของ
ทหารหายคองไปมาก จะวากลาوامปรามอย่างใดเชื่อ
ฟังกันดีขึ้น ๑

สภาพเศรษฐกิจตกต่ำเรื้อรังทำให้เงินกู้มีที่ว่าจะก่อการจลาจลขึ้นได้ เช่น ที่เมือง
สตูลเงินกู้ได้เขาแยงชิงขาวและเงินของหลวง แยงเป็นตำรวจจรจนยิงกันตาย ๒ และ
ที่อำเภอสะเตกา เงินกู้ประมาณ ๕๐๐ คนก็ได้ทะเลาะกันเองแล้วหยุดงาน มีทำที่ว่า
จะแยงชิงราษฎรในอำเภอนั้น ๓ แต่เหตุการณ์ไม่ได้ลุกลามขึ้นเหมือนเมื่อปี พ.ศ.
๒๔๘๘ เพราะเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองได้เตรียมการป้องกันไว้ล่วงหน้าแล้ว โดยถือเอา
เหตุการณ์ พ.ศ. ๒๔๘๘ เป็นครู เมื่อมีทำที่ว่าจะเกิดความวุ่นวายขึ้นที่ตำบลหลวง
มหาดไทยกับผู้บังคับกองตำรวจระริบรุกไปสืบเหตุและระงับความวุ่นวายนั้นทันที ไม่ยอม
ปล่อยให้เหตุการณ์ลุกลามใหญ่โตขึ้นได้ประกอบกับกำลังทหารเรือที่ไปตั้งกองรักษาการณ์
อยู่นั้นเป็นการปรามกันอยู่ในตัวแล้ว พวกเงินกู้เหล่านั้นยอมทราบที่ว่าถ้าไม่อยู่ในความ
สงบจะต้องถูกปรามอย่างจริงจัง และกำลังของฝ่ายคนไม่มีทางที่จะสู้กำลังทหารที่มีอาวุธ
พร้อมเหล่านั้นได้เลย

แม้ว่าเหตุการณ์จะสงบและต่อมาเมืองแรกก็ถูกได้เปิดทำงานตามปกติ แต่เหตุ
การณ์จลาจลที่เมืองสิงคโปร์ทำให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของไทยไม่อาจวางใจได้ว่า
เหตุการณ์ทางภาคใต้จะสงบต่อไป ทหารเรือทั้ง ๒ หน่วยจึงต้องรักษาความสงบอยู่
ที่ภูเก็ตและสงขลาเป็นเวลา ๑ ปีเต็ม จึงถอนทหารกลับเข้ากรมได้

๑ กองทัพเรือ, รายงานการปฏิบัติงานของทหารที่ภูเก็ต นาวาตรี หลวง
พลสินธุวานันท์ ถึง กรมทหารเรือ, วันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๓

๒ เรื่องเดียวกัน

๓ กองทัพเรือ, รายงานการปฏิบัติงานของทหารเรือที่สงขลา นาวาตรี สมิง
คาบเพชร ถึง กรมทหารเรือ, วันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๓

การส่งทหารประจำการไปราชการพิเศษเช่นนี้ ทำให้ราชการในกระทรวงทหารเรือส่วนที่ต้องใช้กำลังคนได้รับความระส่ำระสายเสมอ^๑ ทั้งยังต้องเพิ่มภาระในการจัดส่งทหารไปผลิตเปลี่ยน จัดพาหนะลำเลียงและจัดส่งเสบียงอาหารอีกด้วย เพราะกระทรวงมหาดไทยแจ้งมาให้ทหารเรือที่ไปราชการเตรียมข้าวและเสบียงอาหารไปให้พร้อมด้วย เพราะเป็นเวลาที่เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ อังกฤษอยู่ในภาวะสงครามจึงได้สั่งห้ามขายเสบียงออกจากปิ่นและมลายูไว้ณันทุกชาวสารจากพม่าก่อกวนขึ้นสงคราม^๒ ทำให้ภูเก็ทและจังหวัดภาคใต้ตอน ๆ เกิดขาดแคลนอาหาร ทั้งนี้เพราะประชากรภาคใต้ส่วนใหญ่มีอาชีพทำเหมือง ส่วนที่ทำการเพาะปลูกและทำนํ้ามันน้อย อาหารที่ผลิตขึ้นไคภายในเขตจึงไม่เพียงพอกับความต้องการ ไม่สามารถเลี้ยงตัวเองไคต้องพึ่งข้าวที่ส่งมาจากเขตอื่น แม้แต่กำลังที่จะป้องกันตนเองให้อยูรอดก็ยังไม่ได้รับความเอาใจใส่เท่าที่ควร

ประเทศไทยเริ่มประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะการเกณฑ์ทหารตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๘ (ค.ศ. ๑๙๐๕) จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๓ (ค.ศ. ๑๙๑๔) นั้น ไคมีการเกณฑ์ทหารตามมณฑลต่าง ๆ แล้วเกือบทั่วประเทศ ยังคงเหลือแต่ภาคใต้ไคไคแทนนึ่งยังไม้มีการเกณฑ์ทหารทั้ง ๆ ไคมีเหตุการณ์วุ่นวายบ่อยครั้งและเป็นมณฑลชายแดน ซึ่งควรจะมีกองทหารประจำเตรียมรับเหตุการณ์อยู่เสมอ เพราะการอาศัยกำลังทหารจากกรุงเทพฯ นั้นอาจจะไม่ทันต่อเหตุการณ์ และการส่งทหารไปราชการพิเศษเช่นนี้เท่ากับเป็นการเตรียมพร้อมตลอดไคไคทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก ทั้งบรรดานายทหารและพลทหารที่ต้องจากถิ่นฐานบ้านเรือนไปรับราชการไกล ๆ ก็ไคได้รับความเดือดร้อนมาก หลังจากการรักษาความสงบทุ้เกิดและ

^๑ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มที่ ม. ๕/๑ ที่ ๓๖/๑๕๓๘๖ ลายพระหัตถ์หม่อมเจ้าชุม ฉิส พระยามหาอำมาตยาธิบดี วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๓

^๒ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มที่ ม. ๕/๑ จดหมายเหตุเรื่องรักษาความเป็นกลาง กรมพระยาดำรงราชานุภาพ กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, วันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๓

สงขลาของทหารเรือครั้งนั้นแล้ว รัฐบาลไทยก็ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะการเกณฑ์ทหารนี้ในมณฑลนครศรีธรรมราช มณฑลปัตตานี มณฑลสุราษฎร์ธานี มณฑลภูเก็ต และมณฑลเพชรบูรณ์ ในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๕ การเกณฑ์ทหารจึงมีขึ้นทั่วพระราชอาณาจักรในป็นตนเอง

ง. การช่วยปรามปรามพวกฮังยี่ในกรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ (ค.ศ. ๑๘๘๙)

พวกฮังยี่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๒ เป็นต้นมาก็จะก่อเรื่องวุ่นวายเสมอ ทั้งพวกก่อการวิวาทกันบ้าง ประกอบอาชีพผิดกฎหมายต่อสู้เจ้าหน้าที่บ้านเมือง ทางราชการจึงต้องคอยปรามปรามอยู่เสมอ กระทรวงนครบาลใช้วิธี "เลี้ยงฮังยี่" เช่นเดียวกับที่สมเด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเคยใช้มาตลอดเมื่อมีอำนาจในราชการแผ่นดิน ซึ่งก็ได้ผลดีเพราะหัวหน้าฮังยี่ที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์และได้นำกระทำสัตย์สาบานจะไม่ประพฤติชั่วต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเป็นพรรคพวกที่ทางราชการเรียกตัวใช้สอยได้ และจะดูแลฮังยี่ในปกครองให้อยู่รวมกันอย่างเรียบร้อย เมื่อเกิดเหตุก็จะช่วยระงับก่อนจึงไม่มีเหตุร้ายแรงนัก จนถึง พ.ศ. ๒๔๓๒ พวกฮังยี่ในกรุงเทพฯ ที่เป็นกรรมกรจีนแต่ใจและฮากเกี้ยนได้ชกต่อยวิวาทกันเสมอ จนรวมกันเป็นพวกใหญ่ ๒ พวก พวกหัวหน้าฮังยี่แดงก็ไม่เกรงกลัวกระทรวงนครบาลเหมือนที่เคยกลัวสมเด็จพระยา สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาต๋องรพีพัฒนกิจ ได้บันทึกไว้จากความทรงจำประกอบกับข่าวในหนังสือพิมพ์บางกอกใหม่ไว้ว่า

... เมื่อกลางเดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๒ พวกฮังยี่รวมผู้คนเตรียมการที่จะตีกันเป็นชนานใหญ่ กระทรวงนครบาลเรียกพวกหัวหน้าฮังยี่ไปสั่งให้ห้ามปราม แต่ฮังยี่มีหัวใจหนุนหลังอยู่ก็ไม่ฟังพวกนายห้าม พอถึง

วันที่ ๑๕ มิถุนายน พวกอึ้งย้งก็เที่ยวรื้อสิ่งกะลีมุงหลังคา และเก็บ
 ไขน้โตะตู่หีบปัดตามโรงรายนานเรือนของราษฎรที่ริมถนนเจริญกรุง
 ตอนไต่คว้านานาเอาไปทำค้ายบังคิ้วขวางถนนเจริญกรุงทั้ง ๒
 ข้าง เอาทองถนนตรงหลังโรงสีของห้างวินเซอร์ ซึ่งเรียกกันว่า
 โรงสีปล่องเหลี่ยมเป็นสนามรบ พวกเจ้าของโรงสีทั้งที่เป็นฝรั่งและ
 จีน ห้ามพวกอึ้งย้งที่เป็นกรรมกรของตนก็ไม่ฟัง ผลตระเวนหาก็ไม่
 หยุด...ทองที่ถนนเจริญกรุงตั้งแต่ตลาดบางรักลงไป ก็ตกอยู่แก้อึ้งย้งทั้ง
 ๒ พวก เริ่มขวางป่าตีรันกันแต่เวลาบ่าย พอค่ำลงก็เอาปืนมายิงกัน
 ตลอดคืน ถึงวันพฤหัสบดีที่ ๒๐ มิถุนายน โรงสีและตลาดค้าสินค้า
 ค้าขายแทบบางรักลงไปต้องหยุดหมด และมีกิตติศัพท์ว่าพวกอึ้งย้งจะเผา
 โรงสีที่พวกศัตรูอาศัย เจ้าของโรงสีก็พากันตกใจ ที่เป็นโรงฝรั่งได้
 จีนออกหมดแล้วปิดประตูบริเวณ ชวนพวกฝรั่งถืออาวุธไปช่วยกันล้อมวง
 รักษาโรงสี แต่โรงสีที่เจ้าของเป็นจีนไม่กล้าไล่พวกกุดี้ เป็นแต่ให้
 ปิดโรงสีไว้...

ข้าราชการผู้ใหญ่ในกระทรวงนครบาลได้พยายามคุมกำลังตำรวจเข้าห้ามการวิวาท
 แต่ฝ่ายอึ้งย้งมีกำลังมากกว่าและกำลังเลือกรอนจึงไม่ฟังเสียงห้ามปรามรัฐบาลไทยเห็นว่าควร
 ใช้กำลังทหารเข้าระงับเหตุการณ์ สถานที่ที่ไชสุรบกันนั้นเป็นถนนเจริญกรุงแคบ ๆ มีบริเวณ
 คานตะวันตกติดแม่น้ำเจ้าพระยา และตะวันออกเป็นท้องนา จึงจำเป็นต้องให้ทหารบกยก
 กำลังมาตามทางเจริญกรุงก่อนเที่ยง และทหารเรือมาขึ้นบกทางใต้ของบริเวณสนามรบอีก
 กองหนึ่งโดยพระยาชลยุทธโยธินทร์เป็นผู้บังคับการเอง การปราบปรามพวกอึ้งย้งครั้งนั้น
 ทหารได้ทำการอย่างระมัดระวังไม่ให้ราษฎรจนเกินไป และก็จับได้โดยละม่อมโดยมีถูกยิงตายไม่ถึง

๑๐ คน บากเจ็บ ๒๐ คน และจับได้ประมาณ ๘๐๐ คน * ทหารเรือจับอั้งยี้ได้
เอาผมเปียผูกกันไว้เป็นพวก ๆ และนำลงเรือรบ ทหารบกเรือดำการครั้งนั้นได้อย่างกล้า
หาญว่องไวมาก หนังสือพิมพ์บางกอกใหม่ ได้เขียนสรรเสริญทั้งรัฐบาลและทหารไทย

การจลาจลครั้งนั้น เรียกว่า "การจลาจลปล่องเหลี่ยม" ตามชื่อโรงสีของ
ห้างวินเซอร์ซึ่งเป็นสนามรบ ^๒ นับเป็นการจลาจลครั้งยิ่งใหญ่อย่างไม่เคยมีมาก่อน ฝ่าย
ทหารมีเวลาเตรียมกำลังให้พร้อมภายใน ๒ วัน ทหารบกได้จัดทหารมหาดเล็กเป็นกอง
หน้าจับอั้งยี้ และทหารรักษาพระองค์เป็นกองหนุน รวมทั้งหมด ๔ กองร้อย ส่วนทหาร
เรือั้นพระยาชลยุทธโยธินทร์ รองผู้บัญชาการกรมทหารเรือ ได้จัดทหารเรือไปสมทบด้วย
อีก ๔ กองร้อย ^๓

เวลานั้นกรมทหารเรือมีกำลังรบอยู่ ๔ หน่วย คือกรมเรือพระที่นั่งกรมอรสมุผล
ป้อมต่าง ๆ และกองทหารชายทะเล พิจารณาจากคำสั่งเตรียมกำลังพร้อมภายใน ๒ วัน
กองทหารเรือที่ใช้ในการปราบปรามครั้งนั้นควรจะเป็นทหารจากกรมเรือพระที่นั่ง และกรม
อรสมุผลเพราะทั้ง ๒ กรมนี้อยู่ในกรุงเทพฯ กรมอรสมุผลนั้นมีเรือรบทั้งเรือปืนและเรือ
ลำเดียว ซึ่งจะใช้เป็นพาหนะขนส่งกำลังได้ดี ส่วนกรมเรือพระที่นั่งนั้นนอกจากจะมีเรือ
พระที่นั่งแล้วยังมีกองทหารที่มีชื่อเสียงมากในสมัยนั้นสังกัดอยู่ด้วย คือ กรมทหารแคตลิงกัน
ซึ่งเป็นทหารรักษาพระองค์หน่วยที่ใช้อาวุธที่มีอำนาจร้ายแรงที่สุด คือ ปืนกลแคตลิง ปืน
ชนิดนี้เป็นที่ย่ำเกรงอยู่มาก—ในขณะนั้น และคงจะมีส่วนสำคัญในการปราบปรามพวกอั้งยี้ได้
อย่างราบคาบรวดเร็ว ^๔

* เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๗ - ๓๕๐

^๒ สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, นิทานโบราณคดี, หน้า ๓๔๑

^๓ นาวาตรี ประพัทธ์ รัชแก้ว, "ทหารมรณกับอั้งยี้และปัจจุบัน", นาวิกศาสตร์
ปีที่ ๕๓ (สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๓), หน้า ๔๕

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕ - ๔๖

จ. การคัมเพลิงในกรุงเทพฯ ทหารเรือได้รับมอบหน้าที่ให้เป็นหน่วยคัมเพลิง
 ในกรุงเทพฯ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๒ (ร.ศ. ๑๑๘) ตามพระบรมราชโองการพระบาทสมเด็จพระ
 พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คำรัสสั่งให้ พลเรือโท พระยาชลยุทธโยธินทร์ จัดตั้ง "กอง
 คัมเพลิงทหารเรือ" ขึ้นไว้^๑ แต่มิได้มีคำสั่งหรือข้อมบังคับกำหนดหน้าที่หน่วยคัมเพลิงขึ้นไว้เป็น
 หลักฐาน จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๓ กรมทหารเรือจึงได้ออกคำสั่งที่ ๑๑ / ๑๘๕๐ เรื่องวิธี
 ยื่นรายงานการคัมเพลิงเพื่อให้กรมและกระทรวงที่ไปปฏิบัติการคัมเพลิงใช้แบบฟอร์มรายงาน
 เหมือนกัน^๒ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๕๕ จึงได้ตราข้อมบังคับว่าด้วยการคัมเพลิงขึ้น กำหนด
 หน้าที่หน้าที่คัมเพลิง คือ กองเรือกล กองโรงเรียนนายเรือ และกองพันพาหนะ^๓ เพื่อ
 ป้องกันไม่ไห้ทหารหยิบยักสิ่งของจากราษฎรและคอยจับราษฎรที่แย่งชิงสิ่งของส่งให้พลตระเวน
 (ตำรวจ) ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้มีการแก้ไขข้อมบังคับนี้ใหม่โดยกำหนดให้กรมชุมพล
 ทหารเรือเป็นหน่วยที่มีหน้าที่คัมเพลิงเพียงหน่วยเดียว^๔ กองทัพเรือยังได้ปฏิบัติหน้าที่สืบมาจน
 ทุกวันนี้

^๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระราชหัตถเลขาพระราชทาน
เจ้าพระยาวรวงศ์วิวัฒน์ (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพเจ้าพระยาวรวงศ์วิวัฒน์

พ.ศ. ๒๔๘๔) (พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, พ.ศ. ๒๔๘๔) หน้า ๒๓

^๒ กรมทหารเรือ, กฎข้อมบังคับทหารเรือ เล่ม ๑ (พระนคร : โรงพิมพ์
 บุญช่วยเจริญ, ๒๔๕๖) หน้า ๑๕๑ - ๑๕๒

^๓ กรมทหารเรือ, กฎข้อมบังคับทหารเรือ เล่ม ๑ (พระนคร : โรงพิมพ์
 บุญช่วยเจริญ, ๒๔๕๖) หน้า ๓๒๑ - ๓๒๓

^๔ กรมทหารเรือ, กฎข้อมบังคับทหารเรือ เล่ม ๓ (พระนคร : โรงพิมพ์
 กรุงเทพฯเคลิเมนต์, ๒๔๕๖) หน้า ๘ - ๙

นอกจากหน้าที่ในการคัมเพลิงแล้ว ทหารเรือยังได้รับพระราชทานพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้มีหน้าที่ยังเป็นสัญญาณเพลิงใหม่อีกด้วย กรมทหารเรือจึงได้ตราข้อบังคับเกี่ยวกับการยิงเป็นสัญญาณเพลิงใหม่ไว้ว่า ถ้าใหม่ภายในกำแพงพระบรมมหาราชวัง ยิง ๓ นัด ในระยะ ๓๐ วินาที ต่อจากนั้นยิงระยะ ๓ นาที ต่อ ๑ นาที จนกว่าเพลิงจะสงบ ถ้าใหม่นอกกำแพงพระบรมมหาราชวังแต่ภายในกำแพงพระมหานคร ยิง ๒ นัด ในระยะ ๓๐ วินาที แล้วไม่ต้องยิงอีก ถ้าใหม่นอกกำแพงพระมหานคร ยิง ๑ นัด แล้วไม่ต้องยิงอีก การเริ่มยิงให้ถือเอาการเห็นแสงเพลิงเป็นที่ตั้ง ๑

การรับฝากวัตถุระเบิดไว้ที่ป้อมฉีเสื้อสมุทร เรือพาณิชย์ที่มีวัตถุระเบิดอยู่ในเรือเมื่อจะเข้าไปจอดในท่าใด เจ้าของท่ายอมกำหนดที่จอดเรือให้ห่างจากเรืออื่น ๆ เกิดอันตรายในเมื่อวัตถุระเบิดนั้นเกิดการระเบิดขึ้นเอง ในสมัยที่ยังใช้เรือใบเป็นเรือพาณิชย์อยู่นั้น เรือใบที่มาจากประเทศจีนและญวนมักจะมีปืนใหญ่ (ชนิดบรรจุทางปากกระบอก) ปืนเล็ก คินระเบิด ฯลฯ ไว้ในเรือเพื่อใช้ต่อสู้กับโจรสลัด เมื่อเรือที่มีอาวุธและคินระเบิดดังกล่าวแล้วก็หรือบรรทุกวัตถุระเบิดอื่น ๆ ในระวางเรือก็ดี จะเข้าสู่ท่ากรุงเทพฯ ทางราชการมีข้อบังคับให้นำอาวุธและคินระเบิดเหล่านั้น (เฉพาะที่ยกเคลื่อนที่ได้) ไปฝากไว้ที่ป้อมฉีเสื้อสมุทรเสียก่อน ๒ ซึ่งนอกจากจะเป็นการป้องกันอันตรายจากการที่วัตถุระเบิดเหล่านั้นจะระเบิดในเรือแล้วยังเป็นการป้องกันไม่ให้คนประจำเรือใช้อาวุธเหล่านั้นก่อการกำเริบขึ้นในพระนครอีกด้วย ในปัจจุบัน กองทัพเรือก็ยังคงทำหน้าที่เป็นหน่วยรับฝากวัตถุระเบิดอยู่ วัตถุระเบิดที่บริษัทต่าง ๆ ส่งเข้ามาจำหน่ายจะต้องนำไปฝากเก็บรักษาไว้ที่ป้อมฉีเสื้อสมุทร เช่นในสมัยก่อน

๑ กรมทหารเรือ, ข้อบังคับราชการต่าง ๆ ในกระทรวงทหารเรือ ร.ศ. ๑๒๘ (ธนบุรี : โรงพิมพ์กรมยุทธศึกษา, ๒๔๕๓, หน้า ๑๓ - ๑๖) (ข้อบังคับที่ ๓/ ๑๒๘ วันที่ ๒๔ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๘

๒ กรมทหารเรือ, กฎข้อบังคับทหารเรือเล่ม ๑ หน้า ๓๐๕ - ๓๒๐

๒๖๐

๒. บทบาทในค่านการศึกษา กรมทหารเรือมีส่วนสนับสนุนการศึกษาของชาติหลายประการ เช่นสอนหนังสือให้พลเมืองที่เขามารับราชการใหญ่หนังสือไทย นาวาโท พระปราบ อังวะ (เกลี้ยง เปรมาวิน) ได้เล่าไว้ในอัตตชีวประวัติของท่าน ดังนี้

อายุข้าพเจ้าได้ ๑๘ ปีบริบูรณ์ย่างเข้า ๑๙ ปี ก็พอดีถูกเกณฑ์เข้าเป็นทหารเรือ เป็นการเกณฑ์ครั้งแรกทหารเรือ ยังไม่มีระเบียบอะไรเลย... ต่อมาอีก ๔ - ๕ เดือน มีครูฝรั่ง ๒ คน มาเลือกคัดพลทหารเข้าเป็นนักเรียนนายสิบทหารเรือ ในครั้งแรกที่ทหารเรือตั้งโรงเรียนขึ้น ข้าพเจ้าถูกคัดเลือกเข้าโรงเรียนด้วยพวกเพื่อด้วยกันพูดกันว่า เขาจัดชื่อเขาจะเอาไปเมืองนอก ข้าพเจ้าก็นึกในใจว่าเขาจะเอาไปเมืองนอกเมืองไหน ๆ ก็ตามไปทั้งนั้น ในเวลานั้นข้าพเจ้าไม่รู้หนังสือไทยเลยสักตัวเดียว ชั้นหนังสือที่แถบหน้าหมวกมีบอกว่า "กรมทหารเรือ" เท่านั้นก่อนไม่ออกไม่รู้เรื่อง เมื่อข้าพเจ้าได้เข้าโรงเรียนทหารเรือนี้แล้วจึงได้เรียนหนังสือไทยนักเรียนด้วยกันทั้งหมดเป็นเหมือนข้าพเจ้านี้ทุกคน เพิ่งมาเรียนหนังสือเอาเมื่อเป็นทหารทั้งนั้น...

กรณีนี้ นาวาโท พระปราบอังวะ - เล่านี้เกิดขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๓๓ (ร.ศ. ๑๑๓) ทหารเรือได้มีส่วนช่วยสอนพลเมืองที่เขามารับราชการทหาร ใหญ่หนังสือไทยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้

นาวาโท พระปราบอังวะ (เกลี้ยง เปรมาวิน) "ชีวประวัติ", พระอาการ
วิद्याสูตร, พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพของท่านผู้เขียน (พระนคร : โรงพิมพ์
โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๙๔) หน้า ๔ - ๖

นอกจากโรงเรียนนายสิบดังกล่าวแล้ว ในสมัยต่อมากรมทหารเรือยังมีโรงเรียนนายเรือ โรงเรียนจำ ฯลฯ ซึ่งทำหน้าที่สอนทหารทั้งในวิชาสามัญและวิชาอาชีพทหารเรือมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๑ ใน พ.ศ. ๒๔๔๒ และ ๒๔๔๓ กองทัพเรือได้ประกาศชักชวนให้ส่งบุตรหลานเข้าศึกษา ผู้ใดมีความรู้ความสามารถดีก็จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ส่งออกไปเล่าเรียนในต่างประเทศด้วย ๒ นับเป็นการเพิ่มพูนการศึกษาให้แก่ผู้เข้ามาเป็นนักเรียน ซึ่งถึงแม้ว่าจะสอบความรู้ไม่ได้ เมื่อต้องพ้นจากฐานะทหารเรือไปก็ยังมีความรู้ดีกว่าพลเมืองทั่ว ๆ ไป บางคนได้ไปเข้ารับราชการในกรมกองอื่น ทหารเรือจึงได้มีบทบาทช่วยคานการศึกษาของชาติด้วย

๓. บทบาทในคานสังคมและวัฒนธรรม

ก. บทบาทในคานราชการส่วนพระองค์พระมหากษัตริย์ กรมทหารเรือมีหน้าที่ปฏิบัติราชการสนองพระเดชพระคุณพระมหากษัตริย์ในคานการจักษุพระเมื่อเสด็จประพาสหัวเมืองชายทะเล เสด็จประพาสต่างประเทศตลอดจนเสด็จประพาสหัวเมืองต่าง ๆ ซึ่งจะต้องไปตามแม่น้ำลำคลอง กรมทหารเรือได้ปฏิบัติราชการทำนองนี้อยู่ตลอดเวลา นับตั้งแต่เริ่มตั้งการทหารเรือสมัยใหม่ขึ้น

เมื่อถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน พ.ศ. ๒๔๖๑ กองทัพเรือได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ดูแลและรักษา "เรือพระราชพิธี" ซึ่งประกอบด้วยเรือพระที่นั่งต่าง ๆ เรือรูปสัตว์ และเรืออื่น ๆ สำหรับจัดเป็นกระบวนพยุหยาตราแบบต่าง ๆ ในการเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคตามพระราชพิธีตลอดจนจัดคนลงประจำเรือ และฝึกซ้อมให้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามแบบธรรมเนียม ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของกองทัพเรือได้รับความไว้วาง-

๑ "แจ้งความกรมทหารเรือ ลงวันที่ ๑๕ ธันวาคม ร.ศ. ๑๑๘"

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๕, หน้า ๕๓๘

๒ "ประกาศกรมทหารเรือ ลงวันที่ ๒๐ มิถุนายน ร.ศ. ๑๑๘,"

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๗ หน้า ๑๔๑

ในพระราชหัตถ์ให้ทำหน้าที่เป็น "ผู้กำกับเรือกลองนอก" ในกระบวน (เทียบเท่าแม่ทัพหน้า) และ "ผู้บัญชาการกระบวนเรือ" (เทียบเท่าแม่ทัพหลวง) ซึ่งจะต้องลงประจำ "เรือกลองใน" ในกระบวนพยุหยาตราเพื่อควบคุมกระบวนให้เป็นไปโดยเรียบร้อย

ข. บทบาทเกี่ยวกับธงชาติและธงเครื่องหมายต่าง ๆ ประเทศไทยได้ตรากฎหมายเกี่ยวกับธงขึ้นใช้ตั้งแต่ ร.ศ. ๑๑๐ (พ.ศ. ๒๔๓๔) ^๑ เพื่อกำหนดลักษณะของธงชาติ ธงราชการ และธงหมายพระอิสริยยศอันเป็นประเพณีนิยมระหว่างประเทศ กฎหมายนี้ได้มีการแก้ไข เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ ^๒ ได้แก้ไขกำหนดให้กระทรวงมหาดไทยเป็นเจ้าหน้าที่รักษาการ แต่เมื่อมีการแก้ไขพระราชบัญญัติธงใน พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้กำหนดให้กระทรวงทหารเรือ เป็นเจ้าหน้าที่รักษาการตามพระราชบัญญัติ ^๓ คือ เป็นผู้ลงทะเลเบียนธงที่ได้รับพระบรมราชานุญาตและออกประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้ทราบทั่วกัน ทั้งนี้เพราะทหารเรือเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับธงต่าง ๆ คือ ธงชาติ ธงราชนาวี ธงหมายพระอิสริยยศมากกว่าหน่วยงานอื่น ๆ

๔. บทบาทในด้านการเศรษฐกิจของประเทศ กองทัพเรือมีบทบาทในด้านการเศรษฐกิจของประเทศมาตั้งแต่ในสมัยแรก กิจต่าง ๆ ที่กองทัพเรือปฏิบัติก็คือ การช่วยปราบปรามผู้ลักลอบหนีภาษีศุลกากร ช่วยจัดคนประจำเรือให้แก่วิทยาศาสตร์ยานาวีสยาม ลำเลียงเงินตราระหว่างจังหวัดทางฝั่งมหาสมุทรอินเดียกับกรุงเทพฯ

ก. การช่วยปราบปรามผู้ลักลอบหนีภาษีศุลกากร งานนี้ได้เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๒๒ เมื่อเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ สมุหพระกลาโหมรายงานว่า เรือลำเลียงที่ขนส่งสินค้าไปส่งเรือใหญ่ที่เกาะสีชังนั้น ขากลับเข้ากรุงเทพฯ มักจะลักลอบนำของต้องห้าม เช่น อาวุธ

^๑ "พระราชบัญญัติว่าด้วยแบบอย่างธงสยาม ร.ศ. ๑๑๐, "ราชกิจจานุเบกษา" ปี ๑๑๔, เล่ม ๑๒, หน้า ๑๓๔

^๒ "พระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๑๔, "ราชกิจจานุเบกษา" ปี ๑๑๔ เล่ม ๑๖, หน้า ๕๔๑

^๓ "พระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๕, "ราชกิจจานุเบกษา" เล่ม ๒๗ หน้า ๑๓๒

กินเป็น ผืน เข้ามาเสมอ จึงได้จัดส่งเรือรบมีทหารออกไปจอดก้ำกั๊นที่เกาะสีชัง และให้
 จั๊กทหารควบคุมเรือดำเลี้ยงเข้ามา ๒ คน แล้วช่วยกันตรวจการลักลอบของต้องห้ามเมื่อ
 เรือดำเลี้ยงมาถึงคานเมืองสมุทรปราการ *

งานปราบปรามผู้ลักลอบหนีภาษีศุลกากรนี้ ในเวลาต่อมาได้ขยายตัวขึ้นเพราะใน
 พ.ศ. ๒๔๕๐ กระทรวงพระคลังมหาสมบัติได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตสร้างเรือ
 ลาดตระเวนเพื่อตรวจจับผู้ลักลอบหนีภาษี โดยอ้างว่า

ภาษีเงินจะไถลประโยชน์มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ การตรวจตรา
 ผืนเดือนเป็นสำคัญ ผืนกงสีขายไม่ออก เจ้าภาษีผืนล้มหลาย
 ครั้งก็เพราะมีผืนเดือนมาก มาจากเมืองจีนและสิงคโปร์มา
 ในเรือเมดต่าง ๆ และเรือใบของพวกจีนไหหลำ ผืนเรือเมด
 ต้องผ่านกรมศุลกากร เจ้าพนักงานคอยระวังตรวจตราอยู่แล้ว
 แต่ผืนทางเรือใบนั้นเที่ยวลอบจำหน่ายตามหัวเมืองชายทะเล
 ในอ่าวสยามได้โดยสะดวก เพราะไม่มีเรือของกรมศุลกากร
 ซึ่งเที่ยวตระเวนตรวจตราได้ทั่ว ...ถ้ารัฐบาลจัดการให้มี
 เรือลาดตระเวน (Revenue Cutter) คอยป้องกันไม่ให้
 มีเรือมันทุกของต้องห้ามภาษี ไปเที่ยวจำหน่ายตามชายทะเล
 แล้ว ผลประโยชน์ของแผ่นดินอาจจะสูงขึ้นอีกมาก ^๒

* พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, จดหมายเหตุพระราชนิพนธ์รายวัน
 ภาค ๑๒ (พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๕๑) หน้า ๕

^๒ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๑๔/๑๐๗ หนังสือ พระยาสุรียานุวัตร
 กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ ๒๖ กรกฎาคม
 ร.ศ. ๑๒๖ (พ.ศ. ๒๔๕๐)

กระทรวงพระคลังมหาสมบัติได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สั่งซื้อเรือ
 ครุยเซอร์ (Cruiser) ๑ ลำ จากบริษัท ทอร์นicroฟท์ (J.I. Thornycroft)
 ในอังกฤษ ราคา ๑๘,๘๐๐ ปอนด์ เรือลำนี้มีระวางขับน้ำ ๒๒๕ ตัน ยาว ๑๓๐ ฟุต
 กว้าง ๑๗ ฟุต ลึก ๕ ฟุต ความเร็ว ๑๘.๕ นอต ได้รับพระราชทานชื่อว่า
 "เรือสุริยมณฑล" เมื่อมาถึงประเทศไทยแล้วไต่มาอยู่ในความดูแลของกองทัพเรือ และ
 ได้ติดตั้งปืนใหญ่ขนาด ๕๗ ม.ม. ที่หัวเรือ ๑ กระบอก ปืนใหญ่ขนาด ๓๗ ม.ม.
 ๓ กระบอก

ข. การจัดคนประจำเรือให้แก่ บริษัทพาณิชย์นาวีสยามและการช่วยเพาะ
ชาวเรือ เมื่อได้จัดตั้งบริษัทพาณิชย์นาวีสยามขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๖๑ นั้น กองทัพเรือต้องช่วย
 จัดคนประจำเรือให้แก่บริษัท โดยพิจารณาจากนายทหารชั้นสัญญาบัตร เพื่อทำหน้าที่ ต้นเรือ
 ต้นหน ต้นกล และนายช่างกล นายทหารเหล่านี้จะถูปลดออกจากประจำการเป็นนายทหาร
 กองหนุนเป็นครั้งคราวในระหว่างที่ไปปฏิบัติงานในบริษัทพาณิชย์นาวีสยาม และเมื่อถึงวาระที่
 มีนายทหารผู้อื่นไปผลัดเปลี่ยนก็กลับเข้ามารับราชการต่อไป ๒

ในการจัดการศึกษาในโรงเรียนนายเรือ กองทัพเรือได้คำนึงถึงกิจการพาณิชย์นาวี
 อยู่ด้วยตลอดมา เพราะกองทัพเรือเป็นสถาบันแห่งเดียวที่จัดให้มีการศึกษาเกี่ยวกับการเดินทางเรือ
 ในทะเลลึก เมื่อจะปรับปรุงหลักสูตรโรงเรียนนายเรือใหม่ใน พ.ศ. ๒๔๗๐ นั้น พลเรือโท
 พระยาราชวังสัน (ศรี กมลนาวิน) เสนาธิการทหารเรือในเวลานั้น ได้พิจารณาจัดหลักสูตร
 ให้นักเรียนนายเรือศึกษาวิชาการศาสตร์เดินเรือจบในชั้น ๓ เพื่อให้ผู้ที่อาจเรียนไม่จบ
 หลักสูตร มีวิชาสูงพอที่จะไปทำงานในหน้าที่นายเรือชั้นสัญญาบัตรในเรือพาณิชย์ได้

๑ เรื่องเดียวกัน

๒ กองทัพเรือ, บันทึกการช่วยเพาะชาวเรือ และจัดการศึกษาในโรงเรียน
 นายเรือ พ.ศ. ๒๔๗๐ (ไม่ได้จัดพิมพ์)

ค. การลำเลียงเงินตราในระหว่างจังหวัดชายทะเลฝั่งมหาสมุทรอินเดีย
กับกรุงเทพฯ ในระหว่างที่การคมนาคมทางเรือ และทางรถไฟยังไม่สะดวกและปลอดภัย
 จากโจรผู้ร้าย กองทัพเรือต้องรับหน้าที่ขนเงินตราที่ได้จากภาษีอากรในจังหวัดภูเก็ต
 ระนอง ฯลฯ ไปส่งธนาคารที่บิ๊นัง เพื่อให้ธนาคารจัดส่งเอกสารแลกเปลี่ยนเงินมายัง
 กรุงเทพฯ อีกทีหนึ่ง เมื่อมีการจัดทำขมับัตรและเงินตราขึ้นใช้ในประเทศ กองทัพเรือก็
 ต้องจัดเรือรบขนเงินตราเหล่านี้ไปส่งที่จังหวัดต่าง ๆ ทางฝั่งมหาสมุทรอินเดียเช่นเดียวกัน

๕. บทบาทในด้านการป้องกันประเทศ หน้าที่สำคัญของทหารเรือ คือการป้องกัน
 กันพระราชอาณาจักร กองทัพเรือไทยมีหน้าที่หลัก คือ ต่อสู้กับชาติทางทะเลเพื่อป้องกัน
 พระราชอาณาเขต รักษาอธิปไตยและอำนาจอธิปไตยของประเทศทั้งในยามสงบและยาม-
 สงคราม จึงต้องเตรียมสร้างสรรพกำลังรบให้พร้อมอยู่เสมอเท่าที่จะทำได้ สำหรับประเทศ
 ที่มีชายฝั่งทะเลยาวเหยียดเช่น ประเทศไทยนี้จำเป็นจำต้องมีกองทัพเรือมาก จึงจะเพียงพอ
 สำหรับป้องกันน่านน้ำไทยได้ แต่เพราะเป็นประเทศเล็กและฐานะทางเศรษฐกิจก็ยังต่ำ
 มากจึงไม่อาจจะสร้างกองทัพเรือที่ใหญ่ ตั้งป้อมชายทะเลและจัดตั้งกองทหารรักษาฝั่งให้
 เพียงพอกับความต้องการได้ ตามปกติไทยจึงมักดำเนินรัฐประศาสน์นโยบายแสวงหามิตรประเทศ
 ให้ความช่วยเหลือในยามคับขันเสมอมา และจำกัดกำลังกองทัพทางทะเลให้น้อยลงเพียงเพื่อป้องกันจุด-
 ยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดก่อน

จุดยุทธศาสตร์สำคัญที่สุดของไทย ก็คือกรุงเทพฯ เพราะเป็นเมืองหลวงเป็นศูนย์กลาง
 กลางของความเจริญความมั่งคั่งและการค้าขายของประเทศ เป็นที่รวมกำลังของประเทศ
 ทั้งกำลังคนอาวุธยุทธภัณฑ์และเสบียงอาหาร หน้าที่ของทหารเรือในการป้องกันกรุงเทพฯ ก็
 คือรักษารองนำสันดอนแม่น้ำเจ้าพระยา มีให้กองทัพเรือของชาติก่อกำแพงเข้ามาได้ และ
 ป้องกันมิให้กองทัพบกของชาติที่มาทางเรือมาขึ้นบกที่ฝั่งหนึ่งฝั่งใดของอ่าวไทยได้ * กรม
 หลวงนครไชยศรีสุรเดช ได้ทรงกล่าวไว้ในที่ประชุมภายหลังว่า

* กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๑๔/๑๓๐ บันทึกประชุมนวพล เรื่อง
 กิจการทหารบกทหารเรือ, วันที่ ๒ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๘๒)

... สำหรับประเทศสยามนี้ กรุงเทพฯ เป็นหัวใจ ถ้า
 กรุงเทพฯ เป็นอันตรายลงแล้ว ถึงจะต่อสู้ป้องกันที่อื่นไว้
 ไต่ก็ไม่มีประโยชน์ แต่การป้องกันกรุงเทพฯ นั้นสำคัญอยู่
 ที่ทางแม่น้ำ การป้องกันแม่น้ำหรือทางน้ำทั่วไปทุกแห่ง
 ทหารบกมิได้คิดเอาเป็นพระเลย คิดแต่การรบทางบก
 เมื่อศัตรูขึ้นบกแล้ว คำขึ้นบกนี้ หมายความว่าศัตรูยกทัพ
 มาทางเรือแล้วมาขึ้นบก เพื่อเพ่งเล็งดูว่าเขาจะขึ้นบก
 ที่ไหนใดบางก็ยอมจะเห็นได้ว่าการที่เขาจะขึ้นบกในที่
 ที่ใดกรุงเทพฯ ที่สุดก็คือขึ้นทางแม่น้ำเจ้าพระยา หรือ
 แม่น้ำท่าจีน หรือฝั่งตะวันออกอ่าวใน...

ทหารเรือจึงวางแนวป้องกันลำน้ำตั้งแต่สมุทรปราการขึ้นมาถึงกรุงเทพฯ โดยมีแม่น้ำท่าจีน
 และแม่น้ำแม่กลองเป็นปีกขวา และแม่น้ำบางปะกงเป็นปีกซ้าย

การวางกำลังสกัดกองทัพเรือข้าศึกมิให้ขึ้นมาตามลำแม่น้ำนี้โดยอาศัยการสร้างป้อม
 เป็นหลัก ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีเมืองธนบุรีซึ่งเป็นเมืองปากน้ำก็เคยเป็นเมือง
 ป้อมมาก่อน ทั้ง ป้อมวิชัยประสิทธิ์ และ ป้อมเมืองธนบุรี ๒ ก็สร้างขึ้นเพื่อป้องกันการ
 รุกรานจากทะเล ซึ่งเป็นเส้นทางที่สั้นสะดวกกว่าทางบกและเข้าถึงใจกลางนครหลวงเลย
 ที่เดียว ไทยจึงกวาดขันเรื่องสร้างป้อมตาม ๒ ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยานี้มาทุกสมัย จนถึง

๑ เรื่องเดียวกัน

๒ นายช่าง เกลดามาร์ ชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ออกแบบและอำนวยการสร้าง
 ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีขนาดใหญ่กว่าป้อมวิชัยประสิทธิ์ประมาณ ๒๐ เท่า
 ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกตรงข้ามกับป้อมวิชัยประสิทธิ์ (อยู่ระหว่างปากคลองตลาดกับวัด
 พระเชตุพน) สมเด็จพระเพทราชาทรงสั่งให้รื้อทิ้งเสียภายหลังจากที่ซิมไลทหารฝรั่งเศส
 ไปหมดแล้ว

รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คงเหลือป้อมที่มีสภาพใช้งานได้ดังนี้ คือ ป้อมวิชัยประสิทธิ์ ป้อมแดงไฟฟ้า ป้อมมหาสังหาร ป้อมเลื้อยขอนเล็บ^๑ เรียงรายอยู่ ๒ ฝั่ง แม่น้ำเจ้าพระยา แต่เดิมมาป้อมเหล่านี้ไม่มีทหารประจำการ ยามว่างศึกก็จะถูกทอดทิ้งไว้จนทรุดโทรม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้บูรณะ ป้อมเก่าและสร้างป้อมเพิ่มเติม ไอ้แก่ ป้อมผีเสื้อสมุทร และป้อมพระจุลจอมเกล้า ทหารประจำป้อมเหล่านี้ ได้มีบทบาทร่วมกันสกัดกองเรือรบของฝรั่งเศสใน พ.ศ. ๒๔๓๖ (ร.ศ. ๑๑๒) ควาย

นอกจากป้อมตามฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาแล้ว ยังมีป้อมตามปากอ่าวและหัวเมืองชายทะเล เช่น ป้อมพิฆาตปัจจามิตร ที่แหลมสิงห์ เมืองจันทบุรี ป้อมปากน้ำเมืองสมุทรสงคราม ป้อมปากอ่าวเมืองระยอง เจริญเทรา ป้อมหน้าทะเลสาบสงขลา และป้อมที่เมืองภูเก็ต เป็นต้น แต่เมื่อวิทยาการเจริญขึ้นความสำคัญของป้อมก็ลดน้อยลง เพราะอาจใช้เรือที่มีอาวุธปืนใหญ่ทำการแทนป้อมได้ ควายในสมัยหลัง ๆ ป้อมที่มีอยู่เก่าทรุดโทรมและไม่มีประโยชน์พอ เพราะตั้งอยู่บนที่ลุ่มดินอ่อนแรงกระเทือนจากการยิงปืนใหญ่ทำให้ทรุดเร็วและโทรมมาก^๒ การตั้งอยู่บนที่ลุ่มราบเป็นทำเลที่ไม่ดีเพราะมองเห็นเรือข้าศึกได้แต่ในระยะใกล้สู้อยู่บนเนินไม้ไผ่ จะสร้างใหม่ก็เปลืองเงินมาก ค่าใช้จ่ายในการสร้างป้อมและซื้อเรือนี้พอ ๆ กัน แต่ป้อมเป็นกำลังรบที่อยู่กับที่ในขณะที่เรือรบสามารถเคลื่อนที่วิ่งขึ้นลงตามลำแม่น้ำตามท่านเรือข้าศึกและทำหน้าที่เป็นด่านป้องกันทุ่นระเบิดได้ในระยะหลังกรมทหารเรือจึงมีโครงการป้องกันปากน้ำต่าง ๆ ควายเรือและทุ่นระเบิดเป็นอาวุธสำคัญ

^๑ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๑๔/๔ พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงที่ประชุมเสนาบดี, วันที่ ๒๕ - ๓๐ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖)

^๒ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๑๔/๕๔ รายงานการไปตรวจลำน้ำเจ้าพระยาและป้อมต่าง ๆ ที่ปากน้ำ โดยพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นชุมพรเขตอุดมศักดิ์, วันที่ ๒๕ - ๒๗ มิถุนายน ร.ศ. ๑๑๔ (พ.ศ. ๒๔๔๓)

ทางคานชายฝั่งนั้นทหารเรือได้ตั้งกองทหารเรียงรายไปตามฝั่งทะเลด้านตะวันออก ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๒๓ เมื่อเริ่มเกิดคนหัวเมืองตะวันออกเป็นทหาร การตั้งสถานีทหารเรือเช่นนี้เป็นการสิ้นเปลืองเงินแผ่นดินมากและไม่ได้ผลคุ้มค่าเพราะไม่ได้มีการฝึกทหารอย่างจริงจัง ทหารประจำการก็มีแต่ทหารเกณฑ์ใหม่ กองทหารเหล่านี้จึงไม่อาจนับเป็นกำลังป้องกันประเทศได้จริง แต่มีความจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งขึ้น เพื่อระงับความรู้สึกตื่นเตนของพลเมืองในปีแรก ๆ ที่มีการเกณฑ์พลเมืองเข้ารับราชการทหาร กำลังป้องกันที่มีประสิทธิภาพเป็นที่วางใจได้ในการป้องกันข้าศึกไม่ให้ยกพลขึ้นบกหรือตั้งฐานทัพในอ่าวไทยได้ก็คือ เรือรบประเภทเรือพิฆาตและเรือตอร์ปิโดที่ออกไปลาดตระเวนสืบข่าวและโจมตีเรือข้าศึก เรือเหล่านี้ต้องส่งออกไปจากกรุงเทพฯ เพราะไทยยังไม่มีฐานทัพเรือชายทะเล เมื่อเกิดสงครามขึ้นจะต้องใช้สมุทรปราการเป็นฐานทัพชั่วคราว มีเรือช่วยรบทำหน้าที่ส่งเสบียงและเชื้อเพลิง การคิดก่อสร้างก็ต้องใช้วิทยุโทรเลขส่งข่าวต่อกันเป็นระยะ ๆ ๒ สาขาที่ยังตั้งฐานทัพและสายโทรเลขไม่ได้ก็เพราะขณะนั้นไทยยังไม่มีกำลังมากพอที่จะป้องกันรักษาเอาไว้ได้ ถ้าสร้างขึ้นก็คงจะมีประโยชน์แต่ในยามสงบเท่านั้น ในยามสงครามข้าศึกก็จะทำลายหรือยึดครองได้ ต่อมาเมื่อมีเรือพิฆาตและเรือตอร์ปิโดเพิ่มขึ้นกระทรวงทหารเรือจึงได้ดำริจะสร้างฐานทัพเรือ (Naval Base) ขึ้นสนับสนุนและคุ้มครองกองทัพอเรือ โดยจะเป็นทั้งที่จอดพัก อู่ซ่อม โรงงาน ที่เก็บเชื้อเพลิง อาวุธ กระสุนดินปืน เเสบียงอาหาร ฯลฯ ทั้งหมดมีป้อมปืนใหญ่สำหรับป้องกันคุ้มครองให้กำลังรบทางเรือในเมื่อฝ่ายข้าศึกมีกำลังมากกว่า

๑ กองจกหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๑๓.๒/๑ สารตรา เจ้าพระยาศรีธรรมราช ถึง ผู้ว่าราชการเมืองจันทบุรี, ตราคร และระยอง (สำเนาตราบัวแก้วใหญ่), วัน ๒ ๗ ๕ คำ บิวอก จอศกศักราช ๒๔๒๖

๒ กองจกหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๒๐.๑/๘ รายงานคณะกรรมการทหารเรือสำหรับโครงการในอนาคต, วันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๕

วันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๕
 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
 วันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๕

เรื่อง ทราบเรื่อง บัญชีเรื่องคดีคดีที่มอบหมายให้

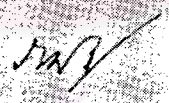
พระราชกฤษฎีกา

หมายเหตุ

คดีที่มอบหมายให้กรมการปกครองพิจารณา
 ความผิดของนาย โสภ, นาย หัก ได้ สืบหา
 ทนายที่ดำเนินการคดีนี้ในระหว่างที่นาย โสภ เป็นทนาย
 แล้วเมื่อ นาย โสภ ไม่เป็นทนายแล้ว นาย หัก
 ได้ไปขอทนายใหม่ คือ นาย กิ่ง, ซึ่งได้ทนายแล้วแต่
 ที่วัดทุ่งรัง สืบหาเมื่อมีผู้ต้องหาครบ เมื่อศาลได้
 คดีได้ขอไม่อนุญาตให้ทนาย กิ่ง ทนาย โสภ และ
 ทนาย หัก เป็นทนาย "เรื่องคดีที่มอบหมายให้
 กรมการปกครองพิจารณา"

คดีที่มอบหมายให้กรมการปกครอง
 พิจารณา

(ส่งไปกรมการปกครอง)

พระราชกฤษฎีกาเลขที่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 โปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินสัทธิบัตรให้จัดเป็นฐานที่พักรือ
 (จากกองจดหมายเหตุแห่งชาติ)

ในการพิจารณาถึงสถานที่สำหรับก่อสร้างฐานทัพเรือ นั้น ในเวลานั้นทหารเรือมี
 สถานีทหารเรืออยู่ ๒ แห่ง คือ ที่ตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี และ ที่อ่าวเพ จังหวัด
 ระยอง แต่สถานีทหารเรือทั้ง ๒ แห่งนี้ มีชัยภูมิไม่เหมาะที่จะใช้เป็นที่พักหรือรบได้
 เพราะเป็นอ่าวเปิดโล่งไม่มีที่กำบังและเป็นต้นน้ำคั้น หากขยวียนเรือเข้าใกล้ไม่ได้^๑ จึงไม่
 อำนวยประโยชน์ทางยุทธศาสตร์เท่าที่ควร ขณะนั้นมีอ่าวลึกที่หนึ่งใช้เป็นที่พักเรือรบในเว
 ลาฝึกซ้อมทางทะเล และเป็นที่ฝึกการยิงปืนยิงตอร์ปิโดของกองเรือรบ พระเจ้าพี่ยาเธอ
 กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ทรงสนพระทัยภูมิประเทศของลัดที่ว่ามีชัยภูมิเหมาะสำหรับ
 เป็นฐานทัพเรือที่สุด ทรงแสดงทั้งข้อดีและข้อเสียไว้ดังนี้

คุณ ...

๑. อยู่เป็นสถานกลางของอ่าวสยาม
๒. เป็นคันทางของ VITAL POINT คือ
 แม่น้ำเจ้าพระยา
๓. น้ำลึกพอที่จะเป็นอ่าวเรือใหญ่ หรือที่
 ฝึกซ้อมยิงตอร์ปิโดได้
๔. มีเกาะต่าง ๆ เป็นที่กำบังสำหรับเล็กลอค
 ออกกระทำการยุทธวิธีด้วยเรือเล็กไล่สะดวก
๕. ที่บนเกาะไม่ได้ตกเป็นสิทธิ์ขาดของผู้ใด โดย
 ทรงพระกรุณาให้เทศบาลหวงห้ามไว้เป็น
 พระคุณแก่ทหารเรืออย่างยิ่ง

^๑ กองประวัติศาสตร์, กรมยุทธ การทหารเรือ, ลายพระหัตถ์ที่ ๒/๒๔๖๕
 ๐๑๔๕๕
 พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระ
 พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, วันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๕

๖. ทางบกมีทางติดต่อกับรถไฟ สายปราจีนไค
สะดวกไม่ตองกลัว ISOLATION
๗. โดยขอ ๖. นั้นเอง อาจติดต่อกับกำลังทาง
ทหารบกและเป็นปีกหนึ่งของกองทัพบกฝ่าย
ตะวันออกได้สะดวก
๘. เป็นที่เห็นดีทางทะเลใดตลอดทั้งสองมรสุม
โดยเป็นที่กำบังมิคิฉิด ๑

ส่วนขอเสียก็คือ ไม่น้ำจืด กั้นคาน มีไข้ชุกชุมและการคมนาคมทางถนนติดต่อกับ
กรุงเทพฯ ยังไม่สะดวก แต่เมื่อเปรียบเทียบแล้วขอดีมีมากกว่า และขอเสียนี้มีหนทาง
แก้ไขได้ พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ จึงได้ทรงขอพระราชทานที่ดิน
ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เทศาภิบาลหวงห้ามไว้ผืนนี้ซึ่งโครงการนี้ตรงกับพระราช
ประสงค์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดิน
สัทธิบริให้แกกองทัพเรือในวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๕ (ค.ศ. ๑๙๒๒) ๒

กระทรวงทหารเรือมีโครงการจะสร้างเกาะสี่ซึ่งเป็นฐานทัพชั้นในสำหรับรักษาสนาม
ทุ่นระเบิดและป้องกันไม่ให้ข้าศึกผ่านสันดอนแม่น้ำเจ้าพระยาได้ ส่วนสัทธิบริจะเป็นฐานทัพเรือ
ชั้นนอกเป็นกำลังสำคัญที่สุดของการรักษาอ่าวไทยตั้งแต่เกาะช้าง จังหวัดตราด และเกาะหลัก
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เข้ามา ๓ แต่โครงการนี้จะต้องใช้เงินจำนวนมาก เพราะถ้าทำเพียง
บางส่วนก็จะไม่มีประโยชน์เสียเงินเปล่า หากจะทำเต็มตามโครงการ ก็มีเงินไม่พอและ

๑ เรื่องเดียวกัน

๒ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ก. ๒๐.๑/๘๗ พระราชหัตถเลขา พระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ถึง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดม
ศักดิ์, วันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๕

๓ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ๒๐.๓/๕๖ บันทึกจัดการกองทัพเรือสยาม
พระยาราชวังสัน กราบพูล สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต, วันที่ ๒๐
มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๕

กำลังเรือรบก็ยังมีไม่มากนัก ทหารเรือจึงได้แต่จำกัดกำลังเพียงเพื่อรักษาต้นคอนเรือมา
แม่กระหังบัดนี้ การพัฒนาสัทธิให้พื้นฐานทัพเรือกำลังดำเนินอยู่

๖. บทบาทของทหารเรือไทยเกี่ยวกับการบริหารประเทศ

แนวความคิดในด้านการบริหารประเทศของไทยได้มีวิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ ตาม
สภาพความจำเป็นของบ้านเมือง ในสมัยสุโขทัยเป็นราชธานีบ้านเมืองสงบการปกครองจึง
เป็นแบบครอบครัวหรือบิดาปกครองบุตร ต่อมาถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาบ้านเมืองมีศึกสงคราม
มากขึ้น จึงจำเป็นต้องใช้ความเข้มแข็งเด็ดขาดในการปกครองเพื่อความอยู่รอดของประเทศ
ตลอดสมัยที่มีศึกสงครามนั้นการปกครองของไทยอยู่ในพระราชอำนาจสิทธิ์ขาดของพระมหา
กษัตริย์แต่เพียงพระองค์เดียว โดยความยินยอมพร้อมใจจากราษฎร ซึ่งมีความจงรักภักดี
ต่อองค์พระมหากษัตริย์อย่างปราศจากเงื่อนไข นโยบายการเมืองการปกครองของประเทศ
ทุกด้านเป็นพระบรมราโชบายของพระมหากษัตริย์โดยตรง ซึ่งจะได้รับการคัดค้านน้อยมาก
ทั้งนี้เพราะคนไทยส่วนใหญ่ไม่มีความรู้และไม่ต้องการรับผิดชอบ โดยถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของ
ตน การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชของไทยจึงเจริญมั่นคงสืบมาเป็นเวลานาน จน
กระหังไทยได้ติดต่อกับต่างประเทศมากขึ้น และกระแสดความคิดแบบประชาธิปไตยได้แพร่มา
ถึงระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชของไทยจึงเริ่มเสื่อมลง

การติดต่อกับชาวต่างประเทศ และการคุกคามจากชาวต่างประเทศทำให้เกิด
ความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงสภาพบ้านเมืองของเราให้เข้ากับอารยะประเทศ พระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงวางพื้นฐานการปกครองเสียใหม่ เพื่อให้
ประเทศก้าวหน้ายิ่งขึ้น การปกครองภายในเรียบร้อยและมั่นคงยิ่งขึ้นจนสามารถดำรงอยู่
ได้โดยลำพัง พระองค์ทรงเป็นผู้นำให้การปฏิวัติจากเบื้องบน โดยที่ทรงตระหนักดีว่าถ้า
พระองค์จะทรงรักษาพระราชอำนาจไว้ให้โลกจะต้องทรงจัดการเปลี่ยนแปลงประเพณีการ

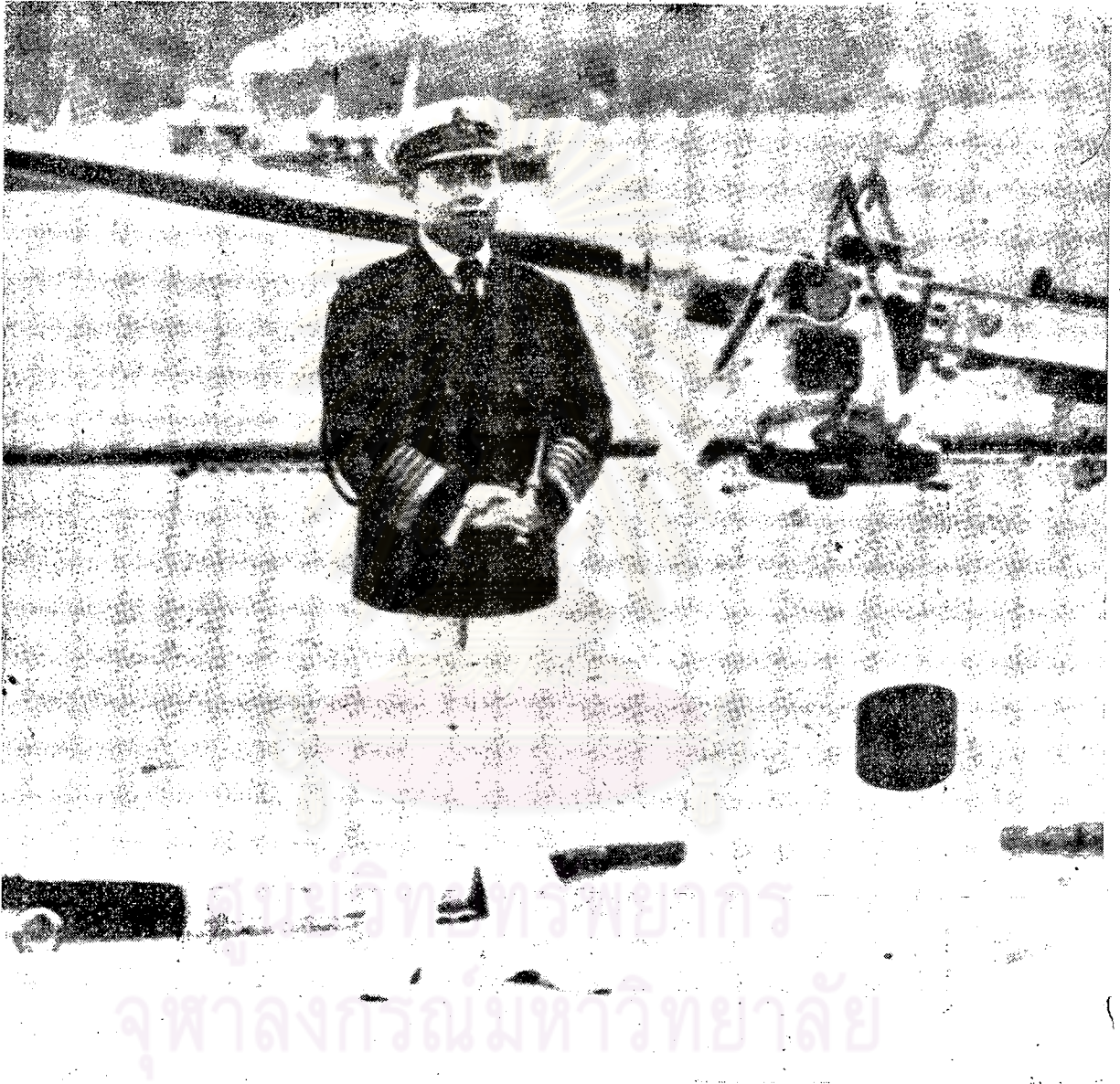
ปกครองเสียใหม่^๖ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งสภาขึ้น ๒ สภา คือ สภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน (Council of State) และสภาที่ปรึกษาในพระองค์ (Privy Council) เพื่อให้ราชการได้มีโอกาสศึกษาการบริหารงานปกครองประเทศระบอบประชาธิปไตย สภาทั้งสองนี้มีหน้าที่ให้คำปรึกษา และมีอำนาจยึดเหนี่ยวหรือยับยั้งพระมหากษัตริย์ได้แต่สมาชิกสภาล้วนแต่เป็นข้าราชการที่สูงอายุไม่มีความรู้และขาดประสบการณ์เกี่ยวกับการปกครองระบอบใหม่^๗ นอกจากนี้ยังมีนิสัยไม่กระตือรือร้นที่จะมีสิทธิมีเสียงเข้าร่วมในการตัดสินใจปัญหาทางการเมือง การวางรากฐานประชาธิปไตยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงไม่ได้รับผลดีเท่าที่ควร แต่พระองค์ก็ยังทรงพยายามต่อไปพร้อมกับใต๋ทรงมอบหมายให้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจัดการให้ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญและสภาให้ได้^๘

คนไทยมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองและการปฏิวัติในต่างประเทศอยู่เสมอ จากการอ่านหนังสือพิมพ์ และได้รับอุคมการทางการเมืองแบบตะวันตก จากการสนทนากับชาวต่างประเทศที่เข้ามาบริหารราชการและประจำสถานทูตในประเทศไทยรวมทั้งจากพ่อค้าชาวยุโรปและพวกหมอสอนศาสนา^๙ แต่วิวัฒนาการทางการเมืองของไทยก็เป็นไปอย่างล่าช้ามาก เพราะสังคมไทยเราขาดกลุ่มชนชั้นกลางที่จะร่วมกันทำหน้าที่ที่ตัดสินและเข้าร่วมตัดสินใจปัญหาทางการเมือง

^๖ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "การปฏิรูปฐานการปกครองแบบประชาธิปไตยในสมัยราชาธิปไตย," สังขการเมือง, (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔) หน้า ๑

^๗ พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, อ้างใน ว.ช. ประสังสิต, แผ่นดินสมเด็จพระปกเกล้า (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรสาส์น, ๒๕๐๕) หน้า ๘๖

^๘ Walter F. Vella, The Impact of the West on Government in Thailand. (Berkeley : University of California Press, 1965),

สุขุมวิทวิทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

(จากกองประวัติศาสตร์ทหารเรือ)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีคนไทยสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ เข้ารับราชการในกรมกองต่าง ๆ มากขึ้น ข้าราชการพลเรือนโดยเฉพาะพวกนักกฎหมายมีความสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับการปกครองประเทศมากแต่ก็เป็นพลเรือนไม่มีอาวุธที่จะต่อสู้และไม่มีอาวุธร่วมกัน ส่วนพ่อค้าหีบค้ายิ่งไม่มีหนทางที่จะรวมกำลังกันได้ จึงมีแต่ทหารเท่านั้นที่รวมกลุ่มกันอยู่อย่างเหนียวแน่น มีวินัยเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว และมีอาวุธเป็นเครื่องครองบิบบังคับพอที่รัฐบาลจะต้องรับฟังเสียง คณะนายทหารจึงเป็นกลุ่มชนกลุ่มแรกในประเทศไทยที่พยายามจะเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศ

นายทหารหนุ่มที่รวมตัวกันคิดจะเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๕๔ (ร.ศ. ๑๓๐) ต่างก็มีความรู้ทางด้านการเมืองเช่นเดียวกับคนไทยทั้งหลายที่ศึกษาในประเทศ และอาจจะมีภาษาดีกว่าที่ใคร่มีโอกาสเป็นลูกศิษย์รับการสั่งสอนจากผู้ที่สำเร็จการศึกษามาจากต่างประเทศ เช่น สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงพิศณุโลกประชานาถ และพระยาเทพหัสดิน (ผาด เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เมื่อเข้าสอนวิชายุทธศาสตร์ยุทธวิธีตามหลักสูตร มักจะวิจารณ์วิถีการปกครองของประเทศต่าง ๆ ให้ฟัง อยู่เสมอ จึงมีความสนใจเรื่องราวของบ้านเมืองมาก เมื่อต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ตั้ง "กองเสือป่า" ขึ้นในวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ (ค.ศ. ๑๙๑๑) เพื่อรวบรวมข้าราชการ ทหาร และประชาชนให้เข้ารับการอบรมให้รู้จักหน้าที่ที่มีต่อชาติ มีการแต่งเครื่องแบบฝึกอาวุธทำนองเดียวกับทหาร กิจกรรมนี้เป็นการชอนกับการทหาร ทั้งได้รับการสนับสนุนมากจนเป็นการแข่งดีกับการทหารเสียด้วย นายทหารหนุ่มจำนวนมากจึงไม่พอใจนอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงแต่งตั้งมหาดเล็ก

---

๑ ร้อยตรีเหรียญ ศรีจันทร์ และ ร้อยตรี เนตร พูนวิวัฒน์, ปฏิวัติครั้งแรกของไทย (พระนคร : โรงพิมพ์ศรีหงส์, ๒๕๑๕) จัดพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ร้อยเอก โภย วรรณกุล ณ เมรุวัดลาด วันเสาร์ที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕, หน้า ๑ - ๘

และผู้ใกล้ชิดพระองค์ให้ดำรงยศชั้นสูง ๆ ในกองเสื่อป่า ทั้ง ๆ ที่บุคคลเหล่านั้นไม่เคยศึกษา หรือฝึกหัดการทหารเลย แต่ในขณะที่เดียวกันกลับทรงแต่งตั้งเจ้านายชั้นผู้ใหญ่และนายทหาร ชั้นนายพลซึ่งสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองเสื่อป่าให้มียศต่ำกว่ามหาดเล็กของพระองค์ทั้ง ๆ ที่ เจ้านายและนายทหารเหล่านั้นมียศนายทหารชั้นนายพลและเป็นผู้ที่เคยศึกษาการทหารมาจาก ต่างประเทศอีกด้วย เช่น ทรงแต่งตั้งมหาดเล็กของพระองค์ นายพลโท พระยาสุรเสนา เป็นนายกองเอก นายชั้น หุมแพระ^๑ เป็นนายกองโท^๒ แล้วเลื่อนชั้นเป็นนายกองเอก ในเวลาอีก ๔ เดือนต่อมา ส่วนสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยาภานุพันธุวงศ์วรเดช สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต และ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิชิตปภักษ์โลกประชานารถ นั้นทรงให้เป็นนายกองตรี เพิ่งมาเลื่อนให้เป็นนายกองเอก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕^๓ การ ปฏิบัติเช่นนี้ย่อมเป็นธรรมดาอยู่เองที่จะก่อให้เกิดความไม่พอใจในวงการทหาร เพราะว่า เท้ากัมเป็นการเหยียบย่ำศักดิ์ศรีของทหาร

อนึ่ง การตั้งกองเสื่อป่านี้ย่อมต้องกระทบกระเทือนต่องบประมาณแผ่นดินบ้างใน ด้านอาวุธ เครื่องแบบ และอาหาร โดยเฉพาะเครื่องแบบเต็มยศที่สวยงามของเสื่อป่า รักษาพระองค์เหล่าต่าง ๆ นั้น จะต้องสิ้นเปลืองพระราชทรัพย์ไปเป็นอันมาก จึงมีบางคน เห็นว่า วิธีการใช้เงินของพระมหากษัตริย์ในสมัยนั้น เป็นต้นเหตุให้ฐานะการคลังของประเทศ อยู่ในภาวะอันน่าวิตก ประกอบกับนายทหารบางคนเคยเคียดแค้นในพระราชจริยวัตรครั้งดำรง ตำแหน่ง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชในกรณีที่ได้ลงพระราชอาญาเขี่ยนหลังนายทหารชั้นสัญญา- บัตร และ ทหารบกกรม ๕ คน ที่สนามหน้ากระทรวงกลาโหมต่อหน้าประทับ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฐานกอกการวิวาทกับมหาดเล็กของพระองค์ ฝ่ายทหารถือว่าเป็นการลงโทษ

^๑ ม.ล.เพื่อ ฟังบุญ ต่อมาเป็น พลเอก เจ้าพระยารามราชนพ

^๒ "พระราชทานสัญญาบัตรกองเสื่อป่า", ราชกิจจานุเบกษา ปี ร.ศ. ๑๓๐ เล่ม ๒๔ หน้า ๒๓๐

^๓ ราชกิจจานุเบกษา ร.ศ. ๑๓๑, เล่ม ๒๔, หน้า ๕๒๖

ที่ไม่ยุติธรรมและเป็นเรื่องเลื่อมเสียเกียรติยศทหารมาก^๑ และมหาดเล็กของสมเด็จพระบรม-
 ราชโอรสธิดาราชกัไดมีส่วนทำให้ความแค้นนั้นเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะได้ถือเอาพระมหากษัตริ-
 ธิคุณของสมเด็จพระบรมโอรสธิดาราชมาประพาศิตนขมเหงคุณผู้อื่น ทหารเรือก็เคยมีเรื่องวิวาท
 กับมหาดเล็กของสมเด็จพระบรมโอรสธิดาราชอยู่บ่อยครั้ง แต่เสด็จในกรมหมื่นมณฑลพรเชษฐ-
 อุดมศักดิ์ ร่องบัญญัติราชการกรมทหารเรือได้เข้าเฝ้ากราบบังคมทูลพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระ-
 จุฬจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสียก่อนเรื่องจึงไม่ใหญ่โตเช่นทหารบก^๒ สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่ง
 ที่ทำให้ภาวะการเงินของประเทศตกต่ำก็คือ ขณะนั้นความเจริญก้าวหน้าของประเทศไทยทั้ง
 ทางด้านการอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมยังล้าหลังอยู่มาก เศรษฐกิจของชาติขบเซามา
 เมื่อเปรียบเทียบกับญี่ปุ่นซึ่งเดิมเคยเจริญอยู่ในระดับเดียวกับไทย แต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลง
 ระบบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้กฎหมาย
 (Limited Monarchy) แล้วประเทศญี่ปุ่นก็ได้เจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว ความตื่น-
 ต้าในระบอบประชาธิปไตยซึ่งแผ่กว้างไปทั่วโลกได้กระตุ้นเตือนให้นายทหารหนุ่มเหล่านั้น ใฝ่
 ฝันที่จะได้เปลี่ยนแปลงการปกครองบ้าง แนวโน้มความคิดที่มุ่งสู่วิถีทางประชาธิปไตยซึ่งเคยมี
 แต่ในระดับสูงนั้น ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้เกิดขึ้นแล้วในระดับชนชั้นกลาง

จุดประสงค์ "คณะพรรค ร.ศ. ๑๓๐" ในการปฏิวัติ ก็คือเปลี่ยนแปลงการ
 ปกครองระบอบประชาธิปไตย (Democrat) รูปใดรูปหนึ่ง เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วน
 ร่วมในการปกครองประเทศบ้าง โดยไม่ประสงค์จะเปลี่ยนองค์พระประมุขเพียงแต่จะจำกัด

^๑ ร.ศ. เจริญ ศรีจันทร์, เรื่องเดิม, หน้า ๑ - ๔

^๒ น.อ. พระยาศรราชพิพัฒน์, "ศักดิ์ศรีของทหารเรือไทย", นาวิกศาสตร์
 ปีที่ ๔๕ เล่ม ๑๑ (พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๔) หน้า ๔๖

ขอข้ายแห่งพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ลงโทษผู้ใดที่กฎหมายเท่านั้น แต่ในการวางแผน
นั้นได้เตรียมพร้อมสำหรับการในอนาคตเมื่อเหตุการณ์พาไปให้จำเป็นต้องเปลี่ยนองค์พระประมุข
ร้อยตรี เจริญ ศรีจันทร์ ผู้ริเริ่มการรวมพรรคนี้ และ ร้อยตรี เนตร พูนวิวัฒน์
เลขานุการพรรคและนายทะเบียนได้บันทึกไว้ว่า เคยมีการปรึกษาหารือกันภายในแต่ละกลุ่ม
สมาชิก กลุ่มทหารบกจะพูดเชิญ สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมหลวงพิศณุโลกประชานาถ ฝ่ายทหาร
เรือจะพูดเชิญ สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้
รัฐธรรมนูญ และฝ่ายกลุ่มกฎหมายและพลเรือนก็ได้คิดจะพูดเชิญ เสด็จในกรมหลวงราชบุรี
ดิเรกฤทธิ์ เป็นประธานาธิบดีคนแรกแห่งสาธารณรัฐไทย * แต่ยังไม่ได้ตกลงกันแน่นอน
และทั้ง ๓ พระองค์ไม่ทรงทราบ

ในระยะแรกมีโครงการนานถึง ๑๐ ปี โดยจะให้สมาชิกค่อย ๆ สั่งสอนทหาร
ในบังคับบัญชาให้รู้จักหลักการปกครองแบบใหม่ไว้เตรียมรับแผนการในอนาคต แต่ต่อมา
"คณะพรรค ร.ศ. ๑๓๐" ได้วางแผนขยายกำลังไปทั่วประเทศทหารบกประจำหน่วยต่าง ๆ
ในพระนครเข้าเป็นสมาชิกจำนวนมาก นับแต่กรมทหารในบางซื่อ ลงมาจนถึงพระราชวังดุสิต
ท่าพระจันทร์ สวนเจ้าเขต (กรมการรักษาคินแดนในปัจจุบัน) ทหารรักษาวังและทหารที่
ประจำในพระราชวัง กระทรวงกลาโหม และกระทรวงทหารเรือด้วย นอกจากนี้ยังได้ส่ง
คนออกเกลี้ยกล่อมหน่วยทหารประจำมณฑลต่าง ๆ เว้น อยุธยา นครไชยศรี ราชบุรี
เพชรบุรี นครสวรรค์ นครราชสีมา ปราจีนบุรี และ พิษณุโลก ^๒ เมื่อมีสมาชิกมากขึ้น
เช่นนี้ ก็จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงโครงการ โดยสมาชิกรุ่นกฎหมายและนายทหารฝ่ายเสนา-
ธิการเห็นว่าควรจะรีบลงมือกระทำการโดยเร็วที่สุดที่จะทำได้ เพราะไม่มีทางที่จะรักษาความลับ

* ร้อยตรี เจริญ ศรีจันทร์ และ ร.ศ. เนตร พูนวิวัฒน์, เรื่องเดิม,
หน้า ๒๒ - ๒๓

^๒ ร.ศ. เจริญ ศรีจันทร์ และ ร.ศ. เนตร พูนวิวัฒน์, เรื่องเดิม,
หน้า ๑๘ - ๒๒

ไปได้นานถึง ๑๐ ปี^๑ แผนการของ "คณะพรรค ร.ศ. ๑๓๐" จึงเปลี่ยนให้รวม-
รักรักรขึ้น แต่ถึงกระนั้นความลับก็รั่วไหลไปจนได้

"คณะพรรค ร.ศ. ๑๓๐" ได้กำหนดวันปฏิบัติการเป็น วันที่ ๑ เมษายน
พ.ศ. ๒๔๕๕ (ค.ศ. ๑๙๑๒) ซึ่งเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยในขณะนั้น และพระบาทสมเด็จพระ-
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะต้องเสด็จมายังพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม กำลัง
ทหารทุกเหล่าในพระนครพร้อมด้วยอาวุธจะมาตั้งแถวรับเสด็จพระราชดำเนินที่วัดพระศรีรัตน-
ศาสดาราม^๒ จึงเป็นโอกาสเหมาะที่จะใช้กำลังเข้าปฏิบัติการฝ่ายกฎหมายได้แรงคนควา
ร่างรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ภายในประเทศ ฝ่ายทหารได้เตรียมพร้อม
นักแนะว่าจะใช้สัญญาเสี่ยงเป็นใหญ่เรียกทหารมาประชุมพลรอบรับคำสั่งที่สนามหลวง แทร้อยเอก
ยุทธ คงอยู่^๓ สมาชิกผู้หนึ่งได้ไปรายงานใหญ่บังคับบัญชาทหารบก สมาชิก "คณะพรรค
ร.ศ. ๑๓๐" จึงถูกจับกุมตัวเสียก่อนในวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๕ นั้นเอง
โดยสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมหลวงพิศณุโลกประชานาถ ทรงวางแผนการและกำหนดเวลา
และนายทหารชั้นผู้ใหญ่เป็นกำลังออกจับกุมเอง^๔

ฝ่ายรัฐบาลมุ่งจับตัวสมาชิก คณะพรรค ร.ศ. ๑๓๐ เฉพาะผู้มีหลักฐาน
เช่น - มีรายชื่อเป็นสมาชิกเคยเข้าประชุม หรือ บริจาคเงินช่วยเหลือ ผู้ที่มีใจฝักใฝ่
แต่ยังไม่เคยเข้าประชุมจึงไม่อยู่ในข่ายที่จะต้องถูกควบคุมตัว บรรดาผู้ถูกจับทั้งหมดนั้นมีนาย
ทหารบกมากที่สุด และส่วนใหญ่เป็นนายทหารหนุ่มมียศเพียง ร้อยตรี และ ร้อยโท
ทหารเรือมีบทบาทรวมอยู่ด้วยน้อยคน มีเรือเอก พัน เป็นตัวการสำคัญชักชวนฝ่ายทหารเรือ
ได้ประมาณ ๒๐ คน แต่ยังไม่เคยเข้าประชุมจึงยังไม่มีชื่อ นายทหารเรือจึงถูกจับกุม

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐

^๓ ต่อมาเป็น พันเอก พระยากำแพงรามภักดี

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑ - ๓๒

เพียง ๔ คน คือ เรือเอก พัน เสรีบุตร นายทหารเหล่าพระธรรมนูญ เรือโท หอง
 หังสนาวิน^๑ เรือตรี แสง สุกนธนายา และ เรือตรี หม่อมหลวงภักดิ์ พึ่งบุญ ณ
 อยุธยา ๓ คนหลังนี้เป็นนายทหารพรคนาวิน ในที่สุด เรือโทหอง ได้รับการปลดอยตัว
 เพราะไม่มีชื่อในบัญชีการประชุม เพียงแต่ถูกกล่าวพาดพิงถึงเท่านั้น ส่วนที่เหลืออีก ๓ คน
 นั้น ทหารเรือได้ส่วนเองก่อนและส่งไปขึ้นศาลพิเศษที่กระทรวงกลาโหม ซึ่งมีพลเอก เจ้า
 พระยามคินทรเคษานูชิต (ม.ร.ว.อรุณ ฉัตรกุล) เป็นประธานศาลมีนายทหารบก ๔
 นาย และนายทหารเรือ ๒ นาย ประกอบกันเป็นคณะกรรมการศาลทหาร นายทหาร
 เรือ ๒ นายนั้นได้แก่ นาวาเอก พระยาวิจิตรนาวิ^๒ (วิลเลียม บุญยกสิน) ผู้บัญชา
 การกรมทหารเรือฝ่ายบก และ นาวาโท พระสุนทรานุกิจปรีชา^๓ (วิม พลกุล)
 เจ้ากรมพระธรรมนูญทหารเรือ^๔

ถึงแม้ว่าผลการสอบสวนจะปรากฏว่า "คณะพรรค ร.ศ. ๑๓๐" นั้น มี
 แผนการเปลี่ยนแปลงการปกครองถึงขั้นประทุษร้ายต่อองค์พระมหากษัตริย์ แต่รัฐบาลก็ยัง
 ให้ความสำคัญแก่นายทหารเหล่านั้น เพราะถือว่าเป็นนักโทษการเมืองที่เพียงแต่มีความคิดขัด
 แย้งกับรัฐบาลเท่านั้น คำพิพากษาจึงไม่ได้เรียกว่าเป็นพวกกบฏ แต่เรียกว่า "คณะก่อ
 การกำเริบ"^๕ คำพิพากษาศาลทหารได้ตัดสินให้ ประหารชีวิตบุคคลชั้นหัวหน้า ๓ คน
 จำคุกตลอดชีวิต จำนวน ๒๐ คน จำคุกมีกำหนด ๒๐ ปี จำนวน ๓๒ คน จำคุก
 มีกำหนด ๑๕ ปี จำนวน ๖ คน และจำคุกมีกำหนด ๑๒ ปี จำนวน ๓๑ คน^๖

^๑ ต่อมาเป็น นาวาเอก พระยากำแหงนครฤทธิ์

^๒ ต่อมาเป็น พลเรือโท พระยาวิจิตรนาวิ

^๓ ต่อมาเป็น พลเรือตรี พระยาวินิยสุนทร

^๔ น.อ. พระยาศรภักย์พิพิต, เรื่องเดิม, หน้า ๔๕

^๕ ราชกิจจานุเบกษา ร.ศ. ๑๓๑, "ประกาศถอดยศนายทหาร ๒๒ คน"

หน้า ๓๘๔

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘๕ - ๔๓

ในจำนวนผู้ถูกกล่าวหาไว้ที่ถูกต้องคือสิ้นลงโทษ ๔๑ คนนี้ มีนายทหารเรือ ๓ คน ต้องโทษคนละ ๑๒ ปี เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทอดพระเนตรคำพิพากษาของกรรมการศาลทหารแล้ว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ลดโทษลงอีก โทษประหารชีวิตนั้นให้ลดลงเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต และโทษจำคุกตลอดชีวิตก็ลดลงเป็นจำคุกมีกำหนด ๒๐ ปี คงเหลือผู้ที่ถูกจำคุกจริงเพียง ๒๓ คน ซึ่งให้ลดค่าตำแหน่งยศและบรรดาศักดิ์ทั้งหมดเยี่ยงนักโทษอื่น ๆ ส่วนผู้มีชื่อต้องจำคุกอีก ๒๔ คน นั้นได้โปรดให้รอกการลงอาญาไว้ก่อน และได้รับราชการต่อไปตามปกติ

ด้วยนำพระทัยอันเปี่ยมไปด้วยพระมหากรุณาธิคุณนี้เอง ทำให้นายทหารคลายความเคียดแค้นลง พวกรอกการลงอาญาได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณต่อมาเป็นปกติ จนมีหลายคนได้รับตำแหน่งยศบรรดาศักดิ์สูงขึ้น เช่น นายเชียง สว่างษ์ ข้าราชการกระทรวงยุติธรรม ได้เป็นถึงพระยารามย์พิศสิทธิ์เสวี ฝ่ายทหารบกก็มี รอยตรี ปาน สุนทรจันทร์ ได้เป็นพันโท พระวิเศษโยธาบาล ส่วนทหารเรือ นั้น เรือเอกพิน เสรีบุตร ได้เป็น นาวาตรี พระรามสิทธิ์ เรือตรีแสง และเรือตรีหม่อมหลวงภักดิ์ ได้เลื่อนยศขึ้นเป็นเรือโท แล้วถึงแก่กรรมทั้ง ๒ คน นอกจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะทรงลดโทษและให้โอกาสนายทหารได้รับราชการแก่ตัว เลื่อนยศบรรดาศักดิ์ให้โดยไม่มีพระทัยผูกพยาบาทอาฆาตแล้ว พระองค์ยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ลดโทษให้ ๑ ใน ๔ เมื่อนักโทษปฏิวัติพลอาสาจะไปร่วมรบกับกองทัพไทยในยุโรปเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ และได้พระราชทานอภัยโทษปล่อยนักโทษการเมืองเหล่านี้ทั้งหมดในพระราชพิธีฉัตรมงคล เมื่อพระองค์เสวยราชย์ครบ ๑๕ ปี

* ราชกิจจานุเบกษา ร.ศ. ๑๓๑, เล่ม ๒๔, ๔ พฤษภาคม "พระบรมราชวินิจฉัย
เด็ดขาด" หน้า ๓๘๓ - ๔๔

๒ น.อ.พระยาศรราชภัยพิพัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า ๔๕

การก่อกองกำเริบครั้งนี้มีความสำคัญเพราะมีส่วนกระตุ้นเตือนให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงศึกษามาจากประเทศประชาธิปไตยทรงปรับปรุงระบบการบริหารราชการเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยอย่างจริงจังยิ่งขึ้น เช่น ทรงให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติเรียกเก็บเงินภาษีอากรได้จากพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในพระคลังข้างที่^๑ ทรงแสดงนำพระทัยของนักประชาธิปไตย โดยได้ทรงใช้พระนามแฝงว่า "อัสวาทู" บาง "รามจิตติ" บาง นิพนธ์บทความแสดงความคิดเห็นทางด้านการเมืองการปกครองลงในหนังสือพิมพ์ และบางครั้งก็ทรงโต้ตอบคัดค้านความคิดเห็นกับนักเขียนอื่น ๆ ตามหน้าหนังสือพิมพ์เยี่ยงสามัญชนคนหนึ่ง ในรัชสมัยของพระองค์ นักหนังสือพิมพ์มีเสรีภาพมากพอสมควรในการแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ พระองค์ยังได้ทรงตั้ง "คุลิตถานี" ขึ้นเพื่อฝึกข้าราชการในพระองค์ให้คุ้นเคยกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย พระองค์คงจะได้ทรงกำหนดแผนการที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญไว้แล้วตามคำมั่นสัญญาที่ทรงให้ไว้กับพระบรมชนกนาถ แต่รัชกาลของพระองค์สิ้นเกินไปจึงยังไม่ทันเห็นผล

จุดที่สำคัญที่สุดของการก่อกองกำเริบใน พ.ศ. ๒๔๕๔ นี้^๒ คือ เป็นการบุกเบิกแนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับชนชั้นกลางของไทย และมีส่วนสร้างอิทธิพลแห่งความนึกคิดในวิถีทางประชาธิปไตยให้กับคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ด้วย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่สนพระราชหฤทัยในการปกครองแบบตะวันตกอยู่แต่เดิมแล้ว ทรงมีพระราชดำริจะพระราชทานรัฐธรรมนูญ แต่มีปัญหาในเรื่องความไม่พร้อมเพียงของประชาชนชาวไทยในอันที่จะรับรูปการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะขาดทั้งความรู้และประสบการณ์ แม้ข้าราชการส่วนใหญ่ในเวลานั้นก็ยังไมพร้อมที่จะรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยเช่นเดียวกัน ปัญหา

ความไม่พร้อมของประชาชนนี้ได้เป็นข้ออ้างว่า ประเทศไทยยังไม่สมควรที่จะมีรัฐธรรมนูญและรัฐสภาตลอดทุกสมัยอันเป็นเหตุให้คณะผู้ก่อการทั้งใน ร.ศ. ๑๓๐ และ พ.ศ. ๒๔๓๕ (ค.ศ. ๑๙๓๒) ก่อการปฏิวัติโดยอ้างว่าเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองให้เป็นระบอบประชาธิปไตย

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นครองราชย์ พระองค์ทรงตระหนักดีแล้วว่า จะต้องเปลี่ยนรูปการปกครองเสียใหม่ เพราะแนวความคิดทางการเมืองของคนไทยได้เริ่มแสดงความไม่พอใจในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมากขึ้นทุกที และรุนแรงมากมาตั้งแต่สมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปรักษาพระเนตรที่ประเทศสหรัฐอเมริกา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ว่า พระองค์ได้เตรียมที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ประชาชนชาวไทย และให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ พระยาศรัวิศัลวาทา (เทียนเหลียง ฮุนตระกูล) ร่างรัฐธรรมนูญไว้แล้วแต่ยังไม่ได้พระราชทาน เพราะเจ้านายชั้นผู้ใหญ่บางพระองค์ทรงคัดค้านว่ายังไม่ถึงเวลา ข้อนี้ทำให้บรรดาคนหนุ่มที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศและผันใฝ่ในระบอบประชาธิปไตยมีความเห็นว่าพระองค์อ่อนแอเกินไปและทรงอยู่ใต้อิทธิพลของพระบรมวงศานุวงศ์^๒

โดยเหตุที่ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระราชโอรสองค์สุดท้ายใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ มีพระเชษฐาหลายพระองค์ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมิได้เตรียมพระองค์

^๑ Virginia Thomson, Thailand : The New Siam (New York : The Macmillan Company, 1941) P. 57

^๒ Walter F. Vella, op.cit , P. 159

ที่จะเป็นพระมหากษัตริย์ และเมื่อขึ้นครองราชย์นั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้าเธอ และ พระบรมวงศานุวงศ์อื่น ๆ กำลังมีอำนาจอิทธิพลและคุมกำลังของประเทศอยู่แล้ว พระองค์จึงต้องทรงเกรงพระทัยเจ้านายเหล่านั้น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ พระบรมวงศานุวงศ์จึงมีอำนาจในการปกครองประเทศมากกว่าในสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ ในจำนวนกระทรวงทั้งหมด ๑๒ กระทรวง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีขุนนางเป็นเสนาบดีถึง ๘ กระทรวง และมีเจ้าเพียง ๔ กระทรวง มาถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีขุนนางเป็นเสนาบดีเพียง ๔ หรือ ๕ กระทรวงเท่านั้น^๑

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นนักประชาธิปไตยพระองค์หนึ่ง แต่เพราะความอ่อนแอในการใช้พระราชอำนาจสิทธิขาดของพระองค์ ทำให้พระองค์ไม่สามารถแก้ไขสภาพการเมืองของไทยในขณะนั้นให้ดีขึ้นได้ แมว่าพระองค์จะได้ทรงตั้งคณะอภิรัฐมนตรีและองคมนตรีมาช่วยในการบริหารงานปกครองประเทศ แต่เสนาบดี อภิรัฐมนตรี และองคมนตรี ส่วนใหญ่ก็เป็นเจ้านายเกือบทั้งสิ้น คนหนุ่มที่ได้รับการศึกษาศึกษาสมัยใหม่มาจากยุโรป และมีจิตใจใฝ่ฝันในระบอบประชาธิปไตยอย่างรุนแรง จึงเริ่มเห็นหวังหมดหวังที่จะได้รูปการปกครองประเทศใหม่ และไม่พอใจในนโยบายของพระมหากษัตริย์ที่ทรงไว้วางพระราชหฤทัยเจ้านายชั้นสูงมากเกินไป

ความยุ่งยากทางการเงินของประเทศไทย มีส่วนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองควาย เพราะฐานะการเงินของประเทศไทยมีรายจ่ายเกินรายรับทุกปีมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะพระองค์ทรงหมกมุ่นในศิลปวิทยาการ และการบันเทิงมากเกินไป จนอ่อนท่างานการบริหารประเทศ^๒ มาถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระ

^๑ หลวงวิจิตรวาทการ, การเมืองการปกครองของกรุงสยาม (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยใหม่, ๒๔๗๕) หน้า ๘๕ - ๘๖

^๒ Wendell Blanchard, Thailand, Its People Its Society

Its Culture Country Survey Series, (New Haven : Hraf Press, 1957)

พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็มีเหตุการณ์มาทำให้เกิดความยุ่งยากมากขึ้น เพราะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๒ (ค.ศ. ๑๙๒๙) และยิ่งหนักที่สุดในพ.ศ. ๒๔๗๕ (ค.ศ. ๑๙๓๑) ประเทศไทยต้องประสบกับภาวะขาดแคลนสินค้าทุกชนิด ต้องเคืองรอนไปทุกครอบครัว

การที่เศรษฐกิจตกต่ำไปทั่วโลก เช่นนี้ ไม่ใช่ปัญหาสำคัญที่สุดที่จะทำให้เกิดการปฏิวัติ แต่วิธีแก้ไขปัญหของรัฐบาลต่างหากที่กระทบกระเทือนถึงข้าราชการพลเรือนและทหารทุกชั้น รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พยายามแก้ไขปัญหการเงินของประเทศอย่างเต็มที่ แต่ไม่ได้ศึกษาหาทางแก้ที่รากฐานของปัญหา คือ นายทุนไม่ยอมลงทุน ต่างเก็บออมทรัพย์สินไว้ เมื่อไม่มีการลงทุน ไม่มีการผลิตก็เกิดมีแรงงานว่างอยู่ เศรษฐกิจของประเทศก็แค่ว่าจะยิ่งทรุดลง รัฐบาลมีวิธีแก้ไขโดยเพียงแต่พยายามหารายได้ให้พอคุ้มงบประมาณ เมื่อหาไม่พอก็ต้องตัดงบประมาณลง โดยการค่อยๆ ข้าราชการออกเสียบ้าง ทำให้ข้าราชการชั้นผู้น้อยซึ่งเคืองรอนในการดำรงชีวิตอยู่แล้วต้องเคืองรอนหนักขึ้นทำให้เกิดรอยร้าวเข้ากันไม่ได้ในหมู่ข้าราชการและระหว่างราษฎร ความรู้สึกแตกต่างกันระหว่างชนชั้นได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น เป็นโอกาสที่คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๗๕ จะยึดเป็นข้ออ้างถึงความล้มเหลวของรัฐบาลได้

ความขัดแย้งที่มีผลผลักดันให้สภาพการเมืองไทยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นก็คือ ความแตกแยกในกองทัพไทย เมื่อไทยเริ่มส่งนักเรียนทหารไปศึกษาต่างประเทศในสมัยรัชกาล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไทยนิยมส่งนักเรียนเหล่านั้นไปศึกษาวิชาการทหารที่ประเทศเยอรมนี เช่นเดียวกับรัฐบาลญี่ปุ่น โดยที่เห็นว่ากองทัพไทยมีระเบียบวินัยเข้มแข็ง และเจริญก้าวหน้ามาก ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๕ (ค.ศ. ๑๙๑๒) เป็นต้นมา สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิศณุโลกประชานาถองค์เสนาธิการทหารบกซึ่งไม่ชอบเยอรมนี ได้จัด

* เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, ปฏิวัติ ๒๔๗๕ (พระนคร : แพร่พิทยา, ๒๕๑๔)

การให้กระทรวงกลาโหมเลิกส่งนักเรียนทหารไปศึกษา ณ ประเทศเยอรมนีอีก^๑ และให้ส่งไปศึกษาที่ประเทศฝรั่งเศสแทน เจ้านายและพระราชวงศ์ที่ศึกษามาจากฝรั่งเศสและที่นิยมฝรั่งเศสได้ทรงพยายามเปลี่ยนแนวโน้มในกองทัพจากระบบเยอรมนีให้เป็นตามระบบฝรั่งเศส ทำให้นายทหารที่สำเร็จการศึกษาจากเยอรมนีไม่พอใจมาก นายทหารไทยจากเยอรมนี มี พระยาพลพลพยุหเสนา และ พระยาทรงสุรเดช เป็นต้น ต้องตกอับลงมากและถูกบีบคั้นต่าง ๆ ถึงแม้ว่าจะมีความสามารถเป็นกำลังสำคัญในกองทัพไทยแต่ก็ไม่ได้ได้รับความสนใจเท่าที่ควรจากผู้บังคับบัญชาที่เป็นพระราชวงศ์^๒ ก่อให้เกิดความแค้นเคือง และต่อมานายทหารเหล่านี้และพรรคพวกต้องถูกขูดหยดเงินเดือนบ้าง จึงได้เกิดความขัดแย้งส่วนตัวกับผู้บังคับบัญชายิ่งขึ้น

จุดเริ่มต้นของความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ นี้มาจากกลุ่มนักศึกษาไทยในยุโรปโดยเฉพาะในฝรั่งเศสซึ่งได้จับกลุ่มตั้งเป็นสมาคมเป็นที่พบปะสังสรรค์พักผ่อนและอภิเษกการ เมืองเกี่ยวกับการมีสภาและการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ มี นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเรียนกฎหมายเป็นผู้ให้ความรู้แก่สมาชิกของสมาคม^๓ ต่อมานักเรียนไทยเหล่านี้ได้รับการปฏิบัติและบีบบังคับอย่างไม่ยุติธรรมจาก หม่อมเจ้าจรูญศักดิ์กฤดากร อัครราชทูตไทยประจำกรุงปารีสในขณะนั้น เช่น จำกัดเงินค่าใช้จ่ายอย่างไม่เป็นธรรม ควบคุมดูแลอย่างไม่ให้สิทธิเสรีภาพ ยึดเหตุผลส่วนตัวเป็นที่ตั้ง หาเรื่อง

^๑ กองจกหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้ม ต. ๑๕/๓. ลายพระหัตถ์ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิศณุโลกประชานาถ กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๗.

^๒ เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์, เรื่องเดิม, หน้า ๗๔ - ๗๕

^๓ พันตรี ควง อภัยวงศ์, ชีวิตของข้าพเจ้า (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พันตรีควง อภัยวงศ์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๑), หน้า ๑๑๒ - ๑๔.

อย่างไม่มีมูลความจริง เป็นต้น กลุ่มนักเรียนไทยจึงได้มีปฏิริยาโต้ตอบอย่างรุนแรง และถกกันเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างหนักแน่นและจริงจังยิ่งขึ้น^๑ นักเรียนไทยกลุ่มนี้ได้เผยแพร่ความคิดไปยังนักศึกษาไทยอื่น ๆ ให้เลื่อมใสลัทธิเสรีนิยมมากขึ้น เมื่อศึกษาจนกลับมารับราชการในประเทศไทยใน พ.ศ. ๒๔๖๕ (ค.ศ. ๑๙๒๒) ก็ได้เผยแพร่ความคิดเกี่ยวกับการเมืองนี้ต่อไป โดยมี นายปรีดี พนมยงค์ เป็นมันสมอง และ จอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นกำลังสำคัญในการรวบรวมสมัครพรรคพวก^๒

เมื่อเศรษฐกิจของไทยตกต่ำลงมากนั้น คนทั่วไปทั้งทหารและพลเรือนที่ได้รับการศึกษาคดีและมีความรู้เรื่องการปกครองต่างก็ไม่พอใจการบริหารงานของรัฐบาล มีความคิดเห็นที่จะเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของประเทศอยู่ตลอดเวลา แต่ยังคงขัดแย้งกันอยู่เกี่ยวกับวิธีการเท่านั้น จึงยังรวมกำลังกันไม่ได้ใน พ.ศ. ๒๔๗๔ เมื่อกองทัพไทยต้องถูกขูดรีดขูดรีดและตัดเงินเดือนนั้น พระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิพินิต เสนาบดีกระทรวงกลาโหมไม่พอพระทัยมาก ทรงลาออกจากหน้าที่ทุกตำแหน่ง และทรงมีความคิดว่า ประเทศไทยควรได้รับการเปลี่ยนแปลงการปกครองเช่นเดียวกัน สดุดีทรงนิยมวิธีการที่ไม่รุนแรงเหมือนวิธีการของพระยาพหลพลพยุหเสนา และ พระยาทรงสุรเดช^๓ ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงมีตำแหน่งสูงอยู่แล้วและมีความหวังว่าจะได้ตำแหน่งสูงยิ่งขึ้นต่อไปแน่นอน จึงทรงคิดว่าการทูลเกล้าถวายหนังสือขอพระราชทานรัฐธรรมนูญจากองค์พระมหากษัตริย์^๔ เป็นวิธีการที่ดีที่สุด

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๔.

^๒ เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, เรื่องเดิม, หน้า ๔๐

^๓ เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, เรื่องเดิม, หน้า ๗๖

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

แผนการปฏิวัติของคณะผู้ก่อการ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้พยายามเตรียมการให้ละมุนละม่อมที่สุด เพราะเห็นตัวอย่างจากกรณี ร.ศ. ๑๓๐ ว่ามีแผนรุนแรงเกินไปด้วยคิดจะปฏิบัติการถึงขั้นปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์และเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศให้เป็นสาธารณรัฐ^๑ ซึ่งเป็นแผนการที่ขัดกับความต้องการของประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ที่มีความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์เสมอ

แต่แรกคณะผู้ก่อการได้มีแผนการที่จะลงมือปฏิบัติการในวันอาทิตย์ที่หน้าพระพิพัฒน์สัตยา ซึ่งมีเจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จำนวนมากรวมกันอยู่ในพระบรมมหาราชวัง คณะผู้ก่อการจะเข้ากำลังเข้าควบคุมพระมหากษัตริย์ เจ้านาย และ ขุนนางเหล่านั้นไว้ แล้วบังคับให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงลงพระปรมาภิไธยในร่างรัฐธรรมนูญซึ่งฝ่ายตนได้เตรียมไว้แล้ว แต่แผนการนี้รั่วไหล ฝ่ายรัฐบาลทราบเสียก่อนจึงมีการตรวจตราและวางกำลังอย่างเข้มแข็ง^๒ คณะผู้ก่อการจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงใหม่ โดยเลื่อนไปปฏิบัติการในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นวันที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับที่พระราชวังไกลกังวล หัวหิน พระราชวงศ์และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จำนวนมากจะตามเสด็จด้วยคงเหลืออยู่รักษาพระนครจำนวนน้อย จึงเป็นโอกาสเหมาะที่จะยึดพระนคร นายปรีดี พนมยงค์ ได้วางแผนการที่เรียกว่า "ยุทธการคลังขึ้น ขึ้น" โดยจะให้ทหารเรือบุกขึ้นยึดขบวนรถไฟพระที่นั่ง และควบคุมตัวประกัน

^๑ บันทึกของ พลตรี พระประศาสน์พิทยายุทธ อังใน ไทยน้อย (เสลา เรชะรุจิ), พระยาพหล (พระนคร : สำนักพิมพ์โอเคียนส์โคร์, ๒๔๙๓) หน้า ๑๘

^๒ ชค หัสบัวเรือ และ ปรีชา สามัคคีธรรม, ๑๕ ปีแห่งยุคประชาธิปไตย, (พระนคร : บัณฑิตเจริณการพิมพ์, ๒๕๑๑) หน้า ๒

ไว้ทั้งหมด แต่แผนการนี้ได้รับการคัดค้านเพราะเป็นแผนที่ฝ่ายทหารเรือจะมีบทบาทสำคัญ และจะมีอิทธิพลมาก *

คณะผู้ก่อการปฏิวัติจึงได้เปลี่ยนแผนใหม่โดยให้ พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ คุณกำลังทหารบกส่วนหนึ่ง นาวาตรี หลวงสินธุสงครามชัย หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ และ หลวงศุภชลาศัย คุณกำลังทหารเรือ และ ร.อ. หลวงทัศนัยนิยมศึก คุณกำลังรถถังมา รวมกันที่ พระที่นั่งอนันตสมาคม บิดพระที่นั่งอนันตสมาคมเป็นที่มั่นแล้วส่งทหารส่วนหนึ่งไปเชิญ เจ้านายบางพระองค์ที่มีอำนาจอิทธิพลมากและคุณกำลังของประเทศอยู่ ให้มารวมกันเป็น ตัวประกันที่พระที่นั่งอนันตสมาคม

การเชิญตัวประกันนี้สำคัญมากเพราะจะเป็นหลักประกันในความปลอดภัยของคณะ - ผู้ก่อการ พระมหากษัตริย์จะไม่อาจตัดสินพระราชหฤทัยในการปราบกบฏให้เกิดขาดได้ พระยาทรงสุรเดช หัวหน้าฝ่ายเสนาธิการการวางแผนยึดพระนคร ^๒ จึงได้มีคำสั่งให้ พระประศาสน์พิทยายุทธ นำนักเรียนนายร้อยนายคาบ พร้อมควยทหารเรือกลุ่มหนึ่งซึ่งนำ โดย เรือเอก หลวงนิเทศกลกิจ (กลาง โรจนเสนา) ไปเชิญเสด็จสมเด็จพระเจ้าฟ้า - กรมพระนครสวรรค์วรพินิต และ เชิญตัว พระยาสีหราชเดโชชัย กับ พระยาเสนาสงคราม ^๓ บุคคลทั้ง ๓ นั้นนับว่าเป็นกำลังสำคัญของประเทศไทยในขณะนั้น โดยเฉพาะ สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงเป็นผู้รักษาความสงบภายในพระนคร

---

* ปรีดี พนมยงค์, "ระลึกถึงคุณหลวงสังวรยุทธกิจ, (สังวร สุวรรณชีพ)" พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชีพ, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พล.ร.ต. หลวงสังวรยุทธกิจ ณ เมรุวัดศาสดาธิทอง, วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ หน้า ๔

^๒ เสือทอน ศุภโสภณ, "ชีวิตการต่อสู้ของพระยาทรงสุรเดช", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่เก้า ฉบับที่ ๓๔ วันอาทิตย์ที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๖, หน้า ๑๕

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

ซึ่งมีอิทธิพลมาก หลวงวิจิตรวาทการได้บันทึกเหตุการณ์ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕
ไว้ว่า

เวลาเช้าวันที่ ๒๔ มิถุนายน เราได้ทราบอย่างลอบ ๆ ว่ามีคนหนาแน่นอยู่ทางวังบางขุนพรหม และมีรถเกวียนแล่นเข้า สังเกตดูความเข้าใจของคนโดยมาก เมื่อได้ทราบข่าววันนี้ จะเป็นด้วยความโง่หรือความหลงหรือความกุ่มมึนตัวเองเกินไป หรืออย่างไรก็ตาม เข้าใจว่าคงมีราษฎรพวกหนึ่งก่อการจลาจลเข้าไปทำร้าย กรมพระนครสวรรค์ฯ และรถเกวียนของทหารเข้าไปป้องกันพระองค์ การที่เข้าใจถึงนั้นก็เพราะ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ฯ ในเวลานั้นมีคนเข้าใจว่า ทรงอำนาจเด็ดขาดในแผ่นดิน รัฐบาลทำอะไรไม่เป็นที่พอใจของประชาชนก็พากันนึกถึงสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ฯ ก่อนเจ้านายพระองค์อื่น แต่โดยเหตุที่สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ฯ เคยดำรงตำแหน่งเสนาบดีทั้งทหารบก ทหารเรือ จึงพากันเชื่อว่าทหารจะเข้าไปป้องกันพระองค์ แต่ข่าวตอมมากลับตรงข้าม เราได้ความตามมากับข่าวว่า ทหารเข้าไปเชิญกรมพระนครสวรรค์ฯ เอาไปรักษาพระองค์ไว้ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ข่าวตอมมาในชั่วสองสามนาทีว่าสมเด็จกรมพระยาคำรงฯ ก็ถูกเชิญไปด้วยแล้ว ข่าวที่เราได้รับทยอยกันมาทุก ๕ นาที ในไม่ช้ากว่า กรมพระกำแพงฯ เสด็จหนี และสมเด็จกรมพระนริศฯ ถูกเชิญพระองค์ หม่อมเจ้าวงศ์นิรชร พระยาธิดาภิรมย์ฯ หม่อมเจ้านักขัตมงคล ไปรวม

กันอยู่ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคมหมดแล้ว พระยาเสนา
สงครามชัชวาลย์ไม่ยอมรับเชิญ ใ้ถูกยิงอย่างสาหัส... ๑

ในสภาพการณ์ที่เป็นจริงแล้วคณะผู้ก่อการไม่ได้มีกำลังมากนัก เพราะนายทหารที่มาร่วมยัง
ไม่มีตำแหน่งสูงพอที่จะคุมกำลังส่วนใหญ่ไว้ได้ ทั้งแผนการณ์ก็ไม่รัดกุมพอความพร้อมเพรียง
ก็ไม่มี ๒ แต่เป็นคราวเคราะห์หัดพอของคณะผู้ก่อการที่สมเด็จพระนครสวรรค์นครพิงค์
ไม่ทรงเชื่อรายงานของ พล.ต.ท. พระยาอิทธิกรรณะภาคย์ อธิบดีกรมตำรวจขณะนั้น
ฝ่ายรัฐบาลจึงไม่ได้เตรียมกำลังไว้ปราบปรามเลย ๓

บรรดานายทหารเรือที่เข้าร่วมในการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้ทั้งหลวง
ธำรงนาวาสวัสดิ์ หลวงสังวรยุทธกิจ และหลวงนิเทศกลกิจ ต่างก็สำเร็จมาจากโรงเรียน
นายเรือรุ่นใกล้เคียง ๆ กัน พรรคพวกที่สนับสนุนก็มาจากสถาบันเดียวกัน บางคนก็เป็นญาติกัน
ความสัมพันธ์กันส่วนตัวจึงมีส่วนทำให้เขาร่วมงานกัน ส่วนนาวาตรี หลวงสินธุ์สงครามชัย
(สินธุ์ กมลนาวิน) นั้นก็ได้เป็นนักเรียนนายเรือมาก่อนแล้วจนถึงชั้น ๓ จึงได้ไปศึกษา
วิชาในกองทัพเรือ เคนมาร์ก จนสำเร็จ นายทหารเหล่านี้เป็นทหารหนุ่มที่มีความคิดก้าว
หน้ามีวัยไล่เลี่ยกับ นายปรีดี พนมยงค์ และจอมพลแปลก พิบูลสงคราม หลวงสินธุ์-
สงครามชัย หัวหน้าปฏิวัติฝ่ายทหารเรือนั้นเป็นเพื่อนกับนายปรีดี จอมพลแปลก พิบูลสงคราม

๑ หลวงวิจิตรวาทการ, การเมืองการปกครองของกรุงสยาม (พระนคร :
โรงพิมพ์ไทยใหม่, ๒๔๗๕) หน้า ๑๒๒

๒ พันตรีดวง อภัยวงศ์, ชีวิตของข้าพเจ้า, หน้า ๑๑๓ - ๑๑๔

๓ เสือทอน ศุ โสภณ, เรื่องเดิม, สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่สิบเก้า,
ฉบับที่ ๓๖ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๖, หน้า ๓๘.

และนายควง อภัยวงศ์ มาตั้งแตครั้งไปศึกษา ณ ต่างประเทศแล้ว^๑ ส่วนหลวงธำรง-
นาวาสวัสดิ์ นั้นแน่นอนว่าจะไม่ได้ไปศึกษาจากต่างประเทศแท้ เป็นชาวจังหวัดบ้านเกิดเดียวกัน
กับนายปรีดี พนมยงค์ คือ จังหวัดอยุธยา

ทหารเรือก็เช่นเดียวกันกับนายทหารบกและพลเรือน คือ ความคิดในการเปลี่ยน-
แปลงการปกครองมาจากนายทหารเรือที่สำเร็จจากต่างประเทศก่อนนายทหารที่ศึกษาวิชาทหาร
ภายในประเทศไม่เคยสนใจ เรื่องการเมืองมาก่อนเลยและไม่มีโอกาสได้เรียนรู้อย่างจริงจัง
พ.ศ. ๒๔๗๓) โรงเรียนนายเรือจึงได้จัดการสอนวิชาการทหารเรือสมัยใหม่ขึ้น โดยที่อาจารย์
ที่สอนส่วนสำเร็จจากต่างประเทศ เช่น พระยาราชนิเวศน์ หลวงสินธุสงครามชัย หลวงดิษกร-
กำจาย และหลวงจรัสจักรราชู^๒ การสอนมุ่งจะให้นายทหารที่สำเร็จแล้วมีความรู้สมัยใหม่
เพิ่มขึ้นเมื่อไปเป็นผู้บังคับการเรือก็จะสามารถนำเรือเขารับได้ถูกต้องตามยุทธวิธีสากลซึ่งใช้
อาวุธสมัยใหม่ให้สามารถมีความสัมพันธ์กับชาวต่างประเทศทั้งใหญ่สถานการณการ เมืองของ
ประเทศไทยในส่วนที่สัมพันธ์กับโลก การศึกษาวิชาใหม่นี้ทำให้นายทหารรุ่นนั้นมีความคิดก้าว-
หน้ายิ่งขึ้น มองเห็นความเสื่อมโทรมในราชนาวิขณะนั้นและมีความคิดที่จะปรับปรุงใหม่ให้ทันสมัย^๓
และทหารเรือส่วนใหญ่ก็ถูกพรรคพวกชักชวนให้เข้าร่วมในการเปลี่ยนแปลงการ -

^๑ พันตรีควง อภัยวงศ์, เรื่องเกิ, หน้า ๑๑๑ - ๑๑๒

^๒ พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชีพ, เกิดมาแล้วต้องเป็นไปตามกรรม, พิมพ์เป็น
อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชีพ ณ เมรุวัดศาสดาของ
วันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๖, หน้า ๕๑

^๓ พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชีพ, เกิดมาแล้วต้องเป็นไปตามกรรม, พิมพ์เป็น
อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชีพ ณ เมรุวัดศาสดาของ
วันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๖, หน้า ๕๓ - ๕๔

ปกครอง พ.ศ. ๒๔๙๕ ด้วยเรื่องการแก้ไขราชนาวิเก่าให้ทันสมัยขึ้นนี้เท่านั้น นายทหารเรือผู้ก่อการเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจาก "พรรคนาวิน" ซึ่งเรียนเพื่อเป็นผู้บังคับบัญชามากกว่า "พรรคกลิน" ซึ่งเรียนหนักไปในทางช่าง

เนื่องจากนายทหารเหล่านี้อายุยังน้อย มียศอย่างสูงเพียง "นาวาตรี" มีตำแหน่งไม่สูงนัก เช่น หลวงศุภชลาศัย มียศเป็นนาวาตรี ตำแหน่งนายทหารฝ่ายเสนาธิการกองทัพอากาศ หลวงสังวรยุทธกิจ มียศเป็นนายเรือเอก ตำแหน่งคนเรือ เรือรบหลวงพาสีรังทวิป ส่วน พลเรือตรีทหาร ข้าราชการ นั้น ยังมียศเป็นเพียงนายเรือโท ตำแหน่งนายหมวดประจำกองร้อยที่ ๓ กองพันพาหนะทหารเรือ เป็นต้น จึงมีกำลังในบังคับบัญชาน้อย แต่ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดและความตั้งใจร่วมกันในอันที่จะปรับปรุงกองทัพเสียใหม่ ทำให้นายทหารเรือเหล่านี้รวมตัวกันได้เป็นอย่างดี จนสามารถรับภาระดำเนินการทางด้านนี้ได้อย่างเต็มที่ และส่งทหารไปร่วมกับทหารบกในการจัดแนวคานทานทหารเรือขึ้นที่หน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม ส่งกำลังหน่วยหนึ่งไปร่วมเชิญตัว สมเด็จพระเจ้าพวกรมพระนครสวรรค์วรพินิต และ พระยาสีหราชเดโชชัย ทั้งตั้งกองบัญชาการที่หัวลำโพงด้วย ๒

ถึงแม้ว่ากำลังคนจะน้อยทหารเรือเหล่านี้ก็ไม่ได้ยอมอยู่ใต้อิทธิพลของฝ่ายใดทั้งสิ้น พยายามรักษาความเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด ความภาคภูมิใจในเกียรติภูมิที่บรรพบุรุษทหารเรือสร้างมา ทำให้นายทหารเรือเหล่านี้เกรงว่าฝ่ายที่มาปกครองบ้านเมืองจะเขามาใช้อำนาจเหนือตนมากเกินไป ซึ่งจะทำให้เสื่อมเสียศักดิ์ศรี แม้เมื่อภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว คณะผู้ก่อการฝ่ายพลเรือนและทหารบกจะเกิดแตกแยกกัน ทหารเรือก็พยายามวางตัวเป็นกลางใหม่มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะเกรงว่าถ้าเขาข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแล้วจะทำให้กองทัพตกเขามามีอำนาจเหนือกองทัพเรือ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างทหารเรือกับการเมืองจึงปรากฏว่า ทหารเรือส่วนใหญ่ยึดวิธวิธีมากกว่าการเมืองตลอดมา ส่วนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองนั้นมีจำนวนน้อย และเป็นการกระทำส่วนบุคคลเท่านั้น.